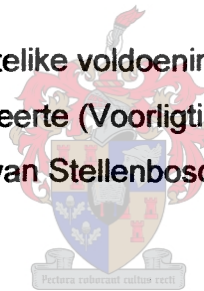

**DIE VERBAND TUSSEN STADIUM VAN MORELE ONTWIKKELING EN
LOKUS VAN KONTROLE BY 'N GROEP AFRIKAANSSPREKENDE
ADOLESENTE**

BERT SWART

Werkstuk ingelewer ter gedeeltelike voldoening aan die vereistes vir die graad
Magister in Lettere en Wysbegeerte (Voorligtingsielkunde) aan die Universiteit
van Stellenbosch

Studieleier: Dr. H. J. Brand
Interne Eksaminator: Mnr. H.R. Steel
Maart 2004

VERKLARING

Ek, die ondergetekende, verklaar hiermee dat die werk in hierdie werkstuk vervat, my eie oorspronklike werk is wat nog nie vantevore in die geheel of gedeeltelik by enige ander universiteit ter verkryging van 'n graad voorgelê is nie.

OPSOMMING

In tradisionele samelewings is daar, volgens Hurlock (aangehaal in Louw, Gerdes & Meyer, 1985), meer waardes en reëls vir gedrag voorgeskryf as in die moderne samelewing. In die moderne samelewing rus die onus op die individu om sy gedrag volgens die waardes van sy keuse in te rig. Hierdie verantwoordelikheid wat op die individu rus om self sy waardes te bepaal, kan vir die adolessent probleme skep aangesien hy deur 'n groot verskeidenheid waardes konfronteer word sonder riglyne of reëls oor watter waardes aanvaar en watter liefs vermy moet word. Teen hierdie agtergrond is dit duidelik waarom die internalisering van morele waardes, soos dit ontwikkel, van uiterste belang is vir die adolessent.

Die onderhawige studie poog om die verband tussen die stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole by 'n groep Afrikaanssprekende adolessente te ondersoek. Verder is probeer om die invloed van intellektuele vermoë op die verband tussen die stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole te ondersoek. Laastens is die geslagte met mekaar vergelyk ten opsigte van die twee konstrunkte, naamlik stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole.

Die ondersoekgroep het bestaan uit 193 blanke Afrikaanssprekende graad 11 leerlinge. Hiervan was 76 seuns en 117 meisies. Die toetslinge was afkomstig uit drie hoërskole wat in drie verskillende dorpe en/of stede geleë is. Die toetslinge het uit volledige gesinne gekom, dit wil sê, gesinne waar beide die biologiese ouers nog teenwoordig was in die huishouding.

Die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor (1978) is gebruik om die stadium van morele ontwikkeling vas te stel. Hierdie vraelys is gebaseer op Lawrence Kohlberg se ses stadia

van morele ontwikkeling wat ontstaan het vanuit die kognitief-ontwikkende strukturele benadering van morele ontwikkeling.

Die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys is gebruik om die vlak van lokus van kontrole te bepaal. Verstandtoetstellings, soos gemeet deur die Nuwe Suid-Afrikaanse Groeptoets, is vanaf die E119-vorms by die onderskeie skole verkry. Die response op 'n biografiese vraelys is benut ten einde die steekproef effektief at te baken.

Die resultate van die ondersoek toon dat die totale steekproef wat gemiddeldes betref, op 'n konvensionele morele vlak redeneer. Daar is 'n beduidende negatiewe verband ($r(193) = -.28; p < .001$) tussen lokus van kontrole en vlak van morele ontwikkeling gevind. Dit dui daarop dat, by hierdie groep Afrikaanssprekende adolessente, 'n interne lokus van kontrole saamgaan met 'n hoër vlak van morele ontwikkeling en 'n eksterne lokus van kontrole met 'n laer vlak van morele ontwikkeling saamgaan.

In hierdie studie het intellektuele vermoë ook weinig tot geen invloed op die verband tussen vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole gehad nie. Die bevinding ondersteun Kohlberg (1969) se siening dat die verband tussen vlak van morele oordeel en intellektuele vermoë kromlynig is.

Laastens kan daar met 95% sekerheid gesê word dat die geslagte beduidend van mekaar verskil ten opsigte van die konstruk morele ontwikkeling. Dit blyk dat die meisies in hierdie steekproef moreel verder ontwikkel het as die seuns.

SUMMARY

According to Hurlock (in Louw, Gerdes & Meyer, 1985), traditional society has a larger number of prescribed values and rules of behaviour than is the case in modern society. In modern society the onus rests on the individual who is expected to direct his behaviour in accordance with the values of his choice.

The individual has to accept responsibility for determining his own values. This may create problems for the adolescent because he will be confronted by a wide range of diverse values without the benefit of guidelines or rules to tell him which of those values should be accepted and which should rather be avoided. Against this background it becomes clear why the internalization of moral values, as they develop, is of utmost importance to the adolescent.

In this study an attempt has been made to investigate the relationship between stage of moral development and locus of control within a group of Afrikaans-speaking adolescents. The study has further attempted to determine the influence of intellectual ability on the relationship between stage of moral development and locus of control. Males and females were also compared with respect to moral development and locus of control.

The sample comprised 193 white, Afrikaans-speaking grade eleven pupils. Seventy-six were boys and 117 girls. The subjects were selected from three high schools situated in three different towns and/or cities. All the subjects came from complete families in which both biological parents were present.

Taylor's Reasons for Action Questionnaire (1978) was used to determine the stage of moral development. This questionnaire is based on Lawrence Kohlberg's six stages of moral development which in itself developed from the cognitive-developmental structural approach to moral development.

The Rotter Internal-External Locus of Control Questionnaire was used to measure the level of locus of control. Intelligence test scores, as measured by the New South African Group Test, were obtained from the E119 records at the various schools. The responses to a biographical questionnaire were used to facilitate the demarcation of the sample.

The results of the study indicated that on average the sample as a whole, functions on a conventional moral level. A significantly negative correlation ($r(193) = -.28; p < .001$) was found between locus of control and level of moral development. This indicates that within this group of Afrikaans-speaking adolescents an internal locus of control is associated with a higher level of moral development whilst an external locus of control is associated with a lower level of moral development.

In this study intelligence had little or no influence on the relationship between level of moral development and locus of control. This supports the view of Kohlberg (1969) that there is a curved line relationship between the level of moral judgement and intellectual ability.

Finally it may be said with a 95% degree of certainty, that there is a significant gender difference in respect of the construct of moral development. The girls used in this sample displayed a more developed level of moral development than the boys.

DANKBETUIGINGS

Erkenning gaan aan die volgende persone en instansies:

My studieleier, dr. H.J. Brand;

Professor J.S. Maritz, vir sy hulp met die statistiese verwerking van die roudata;

Departement van Onderwys: Oos-Kaap vir toestemming om die navorsing in die betrokke drie skole te kon uitvoer;

Universiteit van Port Elizabeth vir die verskaffing van 'n Afrikaanse weergawe van die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys;

Mev. C. van Rooyen vir die taalversorging van die tesis;

Mnr. Graham Bam vir die vertaling van die opsomming in Engels.

INHOUDSOPGAWE

BLADSY

OPSOMMING	ii
SUMMARY	iv
LYS VAN TABELLE	xi
LYS VAN FIGURE	xii

HOOFSTUK 1

INLEIDING, BREë DOELSTELLINGS, AFBAKENING EN BEGRIPSOMSKRYWING VAN HIERDIE ONDERSOEK

1.1	Inleiding en Motivering vir die Onderzoek	1
1.2	Breë Doelstellings van die Onderzoek	2
1.3	Afbakening van die Navorsingsgebied	3
1.4	Begripsomskrywing	4
	1.4.1 Adollessensie	4
	1.4.2 Moraliteit	5
	1.4.3 Lokus van Kontrole	6

HOOFSTUK 2

TEORETIESE GRONDSLAE VAN MORALITEIT

2.1	Teorieë van Morele Ontwikkeling	8
	2.1.1 Die Sosiale Groepteorie	8
	2.1.2 Die Sosiale Leerteorie	8
	2.1.3 Die Psigoanalitiese Teorie	10
	2.1.4 Die Kognitief-ontwikkelende Strukturele Benadering	12
	2.1.4.1 Jean Piaget	13

2.1.4.2	Lawrence Kohlberg se Ses Stadia van Morele Ontwikkeling	15
2.1.5	Vier Eienskappe van Stadia-Ontwikkeling	20
2.2	Lokus van Kontrole	21
2.2.1	Interne versus Eksterne Lokus van Kontrole	22
2.2.2	Die Rol van Verwagting en Versterking in Lokus van Kontrole	23
2.2.3	Die Rol van die Sielkundige Situasia in Lokus van Kontrole	24
2.2.4	Die Waarde van die Versterker	25
2.2.5	Weiner se Attribusie Teorie	26
2.2.6	Samevatting	27

HOOFSTUK 3

LITERATUUROORSIG

3.1	Die Verband tussen Morele Oordeel en ander Aanverwante Veranderlikes	29
3.1.1	Morele Oordeel en Intellektuele Vermoë	29
3.1.2	Morele Oordeel en Geslag	31
3.2	Die Verband tussen Lokus van Kontrole en ander Aanverwante Veranderlikes	35
3.2.1	Lokus van Kontrole, Intellektuele Vermoë en Prestasie	35
3.2.2	Lokus van Kontrole en Geslag	37
3.2.3	Lokus van Kontrole en Kronologiese Ouderdom	38
3.3	Morele Oordeel en Lokus van Kontrole	39

HOOFSTUK 4

PROBLEEMSTELLING EN METODE VAN ONDERSOEK

BLADSY

4.1	Inleiding	42
4.2	Doelstellings	42
4.2.1	Hoofdoelstelling	42
4.2.2	Sekondêre Doelstellings	42
4.3	Steekproefneming	43
4.4	Meetinstrumente	44
4.4.1	Die Redes vir Optrede Vraelys	44
4.4.1.1	Nasiensprosedure van die Taylor-vraelys	49
4.4.2	Die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys	52
4.4.3	Die Nuwe Suid-Afrikaanse Groeptoets (NSAGT)	53
4.5	Toetsadministrasie	54
4.6	Statistiese Tegnieke	55

HOOFSTUK 5

RESULTATE VAN HIERDIE ONDERSOEK

5.1	Inleiding	56
5.2	Verspreiding van Routellings: Lokus van Kontrole	57
5.3	Verspreiding van Routellings: Morele Ontwikkeling	58
5.4	Histogramme	59
5.5	Beskrywende Statistiek	62
5.6	Korrelasie-analise	63
5.7	Invloed van Intellektuele Vermoë	65
5.8	Vergelyking van die Geslagte	65

HOOFSTUK 6

BESPREKING EN GEVOLGTREKKINGS

BLADSY

6.1	Inleiding	68
6.2	Die Verband tussen Vlak van Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole	68
6.3	Die Verband tussen Verstandtoetstellings en Onderskeidelik Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole	69
6.4	Die Invloed van Intellektuele Vermoë op die Verband tussen Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole	70
6.5	Vergelyking van die Geslagte ten opsigte van Stadium van Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole	71
6.6	Afsluiting	72
VERWYSINGSLYS		73
BYLAE A		82

LYS VAN TABELLE

		BLADSY
Tabel 1	Frekwensietabel van Tellings op die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys	57
Tabel 2	Frekwensietabel van Tellings op die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor	58
Tabel 3	Beskrywende Statistiek vir Beide Geslagte vir die Lokus van Kontrole (Rotter), Stadium van Morele Ontwikkeling (Taylor) en Intellektuele Vermoë (NSAGT)	63
Tabel 4	Bravais-Pearson Korrelasiekoëffisiënte tussen die Onderskeie Veranderlikes vir die Totale Steekproef (N = 193)	64
Tabel 5	Resultate van die Variansie-ontleding vir Tellings op die Rotter Vraelys om die Geslagte te Vergelyk	66
Tabel 6	Resultate van die Variansie-ontleding vir Tellings op die Taylor Vraelys om die Geslagte te Vergelyk.	67

LYS VAN FIGURE

BLADSY

Figuur 1	Histogram van Rotter; (Seuns; n = 76)	59
Figuur 2	Histogram van Rotter; (Meisies; n = 117)	60
Figuur 3	Histogram van Taylor; (Seuns; n = 76)	61
Figuur 4	Histogram van Taylor; (Meisies; n = 117)	62

HOOFSTUK 1

INLEIDING, BREË DOELSTELLINGS, AFBAKENING EN BEGRIPSOMSKRYWING VAN HIERDIE ONDERSOEK

1.1 Inleiding en Motivering vir die Onderzoek

In die Bybel word vertel hoe Pontius Pilatus sy hande in onskuld was nadat hy 'n onskuldige Jesus verdoem het tot die dood. Die feit dat hy die volk blameer vir 'n besluit wat hy self geneem het, spreek van 'n eksterne lokus van kontrole.

Ironies genoeg is dit juis Jesus wat bereid was om te sterf sodat die mens verlos kon wees van die sonde. Sodoende het Hy die hoogste vlak van morele gedrag openbaar.

Volgens J.S.J. Swart (persoonlike kommunikasie, 18 November 1995) word die sonderlinge verband tussen lokus van kontrole en vlak van morele redenering duidelik in hierdie verhaal illustreer.

Navorsing oor morele ontwikkeling sien nou al vir meer as 'n halwe eeu sonder ophou die lig. Een rede vir die volgehoue belangstelling is die voor die handliggende sosiale betekenisinhoud van die onderwerp in 'n stedelike geïndustrialiseerde samelewing – 'n samelewing wat gekenmerk word deur toenemende geweld en misdaad, kwynende godsdienstige betrokkenheid, die aftakeling van apartheid en die totstandkoming van vroueregte (Hoffman, 1988).

Navorsers soos Fleisher, Kristjanson, Bourgeois-Law en Magwood (2003) wou bepaal of mediese studente se morele redeneringsvaardighede verander gedurende die verloop van hul opleiding nadat hul blootgestel was aan etiese ontwikkelingsprogramme. Volgens Fleisher et al. (2003) is dit van kardinale belang om

morele redeneringsvaardighede binne die mediese professie en ander gesondheidsverwante beroepe te bevorder.

Volgens Brendel, Kolbert en Foster (2002) is daar oor die afgelope 25 jaar baie energie en geld belê in die ontwikkeling van opvoedkundige programme met die doel om kognitiewe en morele ontwikkeling te bevorder.

Freud en Durkheim se nalatenskap laat sosiale wetenskaplikes saamstem dat die meeste mense nie die samelewing se morele norme, soos eerlikheid en geregtigheid, sien as eksterne dwangmaatreëls nie. Terwyl dit aanvanklik ekstern en telkens in konflik met 'n persoon se behoeftes is, raak die norme uiteindelik deel van die mens se motiveringsstelsel en affekteer dit gedrag selfs in die afwesigheid van 'n eksterne outoriteit (Hoffman, 1988).

Hurlock (aangehaal in Louw, Gerdes & Meyer, 1985) meld dat daar in tradisionele samelewings meer waardes en reëls vir gedrag voorgeskryf is as wat in die moderne samelewing die geval is. In die moderne samelewing rus die onus op die individu om sy gedrag volgens die waardes van sy keuse te rig. Hierdie verantwoordelikheid wat op die individu rus om self sy waardes te bepaal, kan vir sekere groepe, soos byvoorbeeld die adolessent, probleme skep aangesien hy* deur 'n groot verskeidenheid waardes gekonfronteer word, sonder riglyne of reëls oor watter waardes aanvaar en watter liefsvorm moet word.

Teen hierdie agtergrond is dit duidelik waarom die internalisering van morele waardes, soos dit ontwikkel, van die uiterste belang is vir die ontwikkeling van die adolessent.

1.2 Breë Doelstellings van die Onderzoek

In die onderhawige studie is daar 'n poging aangewend om lig te werp op die verband

*Vir die doeleindes van hierdie studie sluit verwysings van die manlike vorm "hy" ook die vroulike vorm "sy" in.

tussen die konstruksie van lokus van kontrole en stadium van morele ontwikkeling, soos dit na vore kom by 'n groep adolessente.

1.3 Afbakening van die Navorsingsgebied

Daar is besluit om op grond van onderstaande redes slegs blanke Afrikaanssprekende graad 11 seuns en graad 11 meisies te gebruik.

Kohlberg (aangehaal in Snyman, 1980) is van mening dat morele ontwikkeling nie beduidend deur kulturele veranderlikes beïnvloed word nie. Kohlberg het die kulturele opset van Noord-Amerika, Taiwan, Mexiko, Turkye en Yukatan bestudeer om die morele redenering van 10-, 13- en 16-jarige kinders uit die verskillende kulture te vergelyk.

Na aanleiding van die resultate van hierdie ondersoek, beweer Kohlberg dat sy gestruktureerde vlakke van moraliteit gebruik kan word om die vlak van moraliteit vir individue uit enige kultuur vas te stel.

Baek (2002) en Taylor (aangehaal in Snyman, 1980) stem nie saam met hierdie afleiding van Kohlberg nie. Nadere ondersoek van Kohlberg se resultate dui daarop dat die ontwikkelingspatroon, soos deur die Amerikaanse ondersoekgroep weerspieël, nie in die geval van een van die ander steekproewe voorgekom het nie. Taylor noem dat die graad van stimulering deur die omgewing beslis kognitiewe ontwikkeling beïnvloed, wat op sy beurt weer morele ontwikkeling beïnvloed. Dit is dus moontlik dat moraliteit in 'n groter mate deur kultuur beïnvloed word as wat Kohlberg graag wil erken (Baek, 2002).

In 'n studie deur Santiago en Tarantino (2002) is universiteitstudente van Amerika (individualistiese kultuur) en Puerto Rico (kollektivistiese kultuur) met mekaar vergelyk ten opsigte van lokus van kontrole en morele aanspreeklikheid. Geen kulturele verskille ten opsigte van morele aanspreeklikheid kon gevind word nie. Santiago en Tarantino (2002) skryf hul bevindings deels toe aan gebrekkige verteenwoordiging van hul steekproewe aangesien hulle net universiteitstudente in hul studie gebruik het.

Hieruit kan afgelei word dat Kohlberg se vlakke van moraliteit nie totaal onafhanklik van kulturele invloede is nie. Gevolglik sou dit onbillik wees om die vlak van morele oordeel van subjekte wat nie oor 'n Westerse demokratiese agtergrond beskik nie, met behulp van 'n klassifikasiesisteem van vlakke te bepaal wat opgestel is sonder die inagneming van kulturele verskille (Snyman, 1980).

Op grond hiervan is besluit om net blanke Afrikaanssprekende subjekte te gebruik.

Beide geslagte is betrek by die studie omdat die verskille wat moontlik mag voorkom tussen die seuns en die meisies ten opsigte van stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole nagevors word.

Graad 11 seuns en -meisies is vir die doel van hierdie studie as subjekte gebruik omdat daar juis beoog is om ondersoek in te stel na die stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole tydens 'n spesifieke ontwikkelingstadium, naamlik adolessensie.

1.4 Begripsomskrywing

1.4.1 Adolessensie

Die term adolessensie is afgelei van die Latynse werkwoord "adolescere". Dit beteken "om op te groei" of "om te groei tot volwassenheid" (Louw et al., 1985).

Plug, Meyer, Louw en Gouws (1987) verskaf die volgende definisie van adolessensie: "Die ontwikkelingstadium wat strek van puberteit tot die bereiking van volwassenheid; in ouderdom, ongeveer 12 tot 18 jaar vir vroulike en 13 – 21 jaar vir die manlike geslag" (p.6).

Dit sou egter beter wees om die adolessente ontwikkelingstadium in terme van spesifieke ontwikkelingskenmerke te beskryf eerder as bloot op grond van ouderdom. Daar kan dus gesê word dat adolessensie tydens puberteit 'n aanvang neem. Dit is wanneer vinnige liggaamlike groei plaasvind, die voortplantingsorgane begin

funksioneer en geslagsrypheid bereik word, asook wanneer die sekondêre geslagskenmerke verskyn. Minder opvallende eienskappe kenmerk egter die einde van adolessensie. Vanuit 'n sosiale oogpunt beskou, eindig hierdie ontwikkelingstadium wanneer die persoon onafhanklik en selfonderhoudend is en volwasse rolle begin vervul. Vanuit 'n sielkundige beskouing eindig adolessensie wanneer die persoon in staat is om volwasse verhoudings aan te knoop en hy 'n eie waardestelsel ontwikkel het. Hy is verder redelik seker van sy identiteit en is emosioneel onafhanklik van sy ouers (Louw et al., 1985).

1.4.2 Moraliteit

Volgens Snyman (1980) bestaan daar nog twyfel oor die presiese definiëring van hierdie begrip.

Schoeman (1986) is van mening dat "moraliteit" beter omskryf kan word in terme van antwoorde op stellings soos "wat behoort te wees" en "wat gedoen behoort te word". 'n Definisie van moraliteit behoort dus duidelikheid te verskaf oor waarom daar redes bestaan hoekom sekere handeling uitgevoer word of nie uitgevoer word nie.

Heyns (1978) verskaf die volgende definisie: "Moraliteit kan gesien word as die aspek van 'n persoon se gedrag wat implikasies inhou vir die welsyn van diegene tot wie die persoon in verhouding staan" (p. 208).

Voordat gedrag as moreel geklassifiseer kan word, behoort dit volgens Wilson (aangehaal in Graham, 1972) aan ses voorwaardes te voldoen, naamlik:

- (a) die graad waartoe 'n persoon met ander individue kan identifiseer in terme van hul emosies en belangstellings;
- (b) die vermoë om ander individue se gevoelens korrek te kan beoordeel en beskryf;

- (c) die vermoë om idees te vorm aangaande die gevolge wat 'n persoon se optrede vir ander kan inhou;
- (d) die rasionele formulering van 'n stel reëls, of morele beginsels, waartoe die individu homself, op grond van sy kennis van gevoelens, empatie en begrip, vir die moontlike gevolge van verskillende wyses van optrede, verbind;
- (e) die rasionele formulering van reëls en beginsels aangaande die individu se eie lewe en belangstellings; en
- (f) Die vermoë om die beginsels in (d) en (e) hierbo genoem, uit te leef.

Kohlberg (aangehaal in Heyns, 1978) beklemtoon dat die konsep van moraliteit eerder 'n filosofiese konsep as 'n gedragsterm is. Hy kom tot die gevolgtrekking dat die beginsel van geregtigheid die mees basiese element van moraliteit is. Verder lei hy af dat die kern van geregtigheid bestaan uit die verdeling van regte en pligte op die basis van gelykheid en wederkerigheid.

1.4.3 Lokus van Kontrole

Volgens Louw et al. (1985) het die konsep van lokus van kontrole oorspronklik uit die bestudering van die ontwikkeling van morele oordeel gegroei. Lokus van kontrole verwys na die mate waarin 'n persoon voel dat wat met hom gebeur en sy gedrag aan sy eie toedoen toegeskryf kan word (interne kontrole), of dat dit toegeskryf kan word aan eksterne faktore waaroor hy nie beheer het nie (eksterne kontrole).

Rotter (aangehaal in Robinson & Shaver, 1973) definieër interne-eksterne lokus van kontrole op die volgende manier:

... an event regarded by some person as a reward or reinforcement may be differently perceived and reacted to by others. One of the determinants of this reaction is the degree to which the individual perceives that the reward follows from, or is

contingent upon, his own behaviour or attributes (internal control) versus the degree to which he feels the reward is controlled by forces outside of himself and may occur independently of his own actions (external control). (p. 115).

HOOFSUK 2

TEORETIESE GRONDSLAE

2.1 Teorieë van Morele Ontwikkeling

Daar bestaan vier hoofteorieë omtrent morele ontwikkeling, naamlik die sosiale groepteorie, die sosiale leerteorie, die psigoanalitiese teorie en die kognitief-ontwikkelende strukturele benadering (Snyman, 1980).

2.1.1 Die Sosiale Groepteorie

Die uitgangspunt van hierdie teorie is dat persone hulle goed gedra omdat dit van hulle verwag word en ander persone geskok sal wees indien hulle nie so optree nie. 'n Kenmerk van hierdie benadering is dat die mens nooit as individu bestudeer word nie, maar altyd twee of meer persone in verhouding tot mekaar. 'n Individue funksioneer binne 'n groep en sy gedrag is afhanklik van die beheer van die groep. Indien hy die norme, wat deur die groep neergelê is, teengaan, sal hy hom die onguns van sy groep op die hals haal. Hierdie tipe moraliteit kom dus hoofsaaklik op konformerende gedrag neer waar besluitneming volgens eie geïnternaliseerde morele beginsels geen rol speel nie (Snyman, 1980).

In die sosiale groepteorie word dus van die standpunt uitgegaan dat die mens in essensie, 'n konformis is. Die mens voldoen aan ander se verwagtings omdat hy graag deur hulle aanvaar wil word (Louw et al., 1985).

2.1.2 Die Sosiale Leerteorie

Die sosiale leerterorie het sy oorsprong in die empirisme van John Locke en in die Amerikaanse behaviourisme van John Watson. Volgens hierdie siening is die menslike

wese 'n skoon lei waarop die samelewing vir die individu sy ervaring skryf. Die gesin, familie, sosiale stand, instellings en kultuur waarbinne 'n individu gebore word, bepaal in 'n groot mate die rigting van sy lewe (Lambert, Turiel & Windmiller, 1980).

Morele kennis is sosiaal aangeleerde gedrag. Die grondslag hiervoor word gelê deur direkte onderrig, modelering en nabootsing en dit word in stand gehou deur positiewe versterking. Uiteindelik internaliseer die persoon hierdie gedrag en word dit deel van hom of haar (Lambert et al., 1980). Volgens Schoeman (1986) word die ouers en die skool gesien as die grootste aandeelhouers in die morele ontwikkeling en gepaardgaande morele optrede van die kind.

Wright (aangehaal in Snyman, 1980) is van mening dat dit die beskouing van die aanhangers van die leerteorie is dat mense goed is omdat hulle doeltreffend gedissiplineer word en deur persone wat goeie gedrag openbaar, omring word. Ouers kan hul kinders se gedrag op die volgende maniere wysig;

- (a) deur hulle te straf (negatiewe versterking)
- (b) deur hulle te beloon (positiewe versterking) en/of
- (c) deur die voorbeeld wat hulle stel.

In die leerteorieë, veral die uiterste vorms daarvan, word aanvaar dat, indien voldoende inligting omtrent 'n persoon se persoonlike agtergrond bekom word, sy gedrag in 'n groot mate voorspel kan word (Graham, 1972). Of 'n persoon dus "goed" of "sleg" is, word bepaal deur sy ondervinding of die manier waarop hy gekondisioneer is. Beloning en straf met betrekking tot sy gedrag speel ook 'n deurslaggewende rol.

Kohlberg (1976) som die teoretiese aannames waarop die bogenoemde sosiale en leerteoretiese benadering gebaseer is, soos volg op:

- (a) Morele ontwikkeling berus nie soseer op kognitiewe strukturele verandering nie. Dit is in wese eerder gedrags- en affektiewe konformiteite wat mettertyd tot morele reëls ontwikkel.
- (b) Die basiese motivering vir moraliteit is altyd gegrond op òf biologiese behoeftes òf die najaag van sosiale beloning en die vermyding van sosiale straf.
- (c) Morele ontwikkeling en moraliteit is kultuurgebonde.
- (d) Die basiese morele norme is eksterne kulturele reëls wat geïnternaliseer word.
- (e) Omgewingsdeterminante van normale morele ontwikkeling is die variasie in die intensiteit van beloning, straf, voorskrifte en gedragsvoorbeelde wat deur die ouers of ander sosialiserende figure gelewer word.

Ten opsigte van die leerteorie, wat die konsepte kondisionering en beloning insluit, is heelwat empiriese navorsing gedoen. Graham (1972) is egter van mening dat hierdie navorsing meestal daarop gerig is om te bewys hoe sekere aspekte van die teorie mag werk, en nie bewys lewer van hoe morele ontwikkeling in die werklike lewe plaasvind nie.

2.1.3 Die Psigoanalitiese Teorie

Volgens die psigoanalitiese siening van morele ontwikkeling word die mens gedryf deur irrasionele impulse wat beheer moet word deur sosiale prohibisies. Volgens hierdie siening moet die agente van sosiale beheer (aanvanklik die ouers en later ander belangrike rolmodelle) reeds op 'n vroeë ouderdom ingryp om die nodige beheersdheid en konformerende gedrag daar te stel (Lambert et al., 1980).

Volgens die psigoanalitiese teorie bestaan die persoonlikheid uit drie dimensies naamlik die id, ego en die superego. Die superego word as die morele sy van die persoonlikheid gesien waardeur die morele korrektheid van gedrag beoordeel kan word.

Teenoor die genotsbeginsel van die id, funksioneer die ego volgens die werklikheidsbeginsel en die superego volgens die moraliteitsbeginsel. Die superego verseker dat die bevrediging van die id-instinkte “in ooreenstemming met die morele, etiese, godsdienstige en ander norme van die samelewing” geskied (Möller, 1987, p. 25).

Die superego ontstaan op ongeveer vier- tot sesjarige ouderdom deurdat die ouers se waardes op die kind oorgedra word. Volgens Möller (1987) word die individu se gedrag, denke en gevoelens as reg of verkeerd beoordeel in terme van hierdie waardes. Ander individue se optrede word ook volgens hierdie waardes beoordeel. Hierdie waardes kan direk oorgedra word deur middel van straf en beloning en/of deur 'n proses van identifikasie. Identifikasie vind plaas deurdat die kinders hulle ouers naboots en sodoende neem hulle die ouers se waardes oor. Die kinders internaliseer hierdie morele waardes van die ouer. Hierdie ouerlike waardes weerspieël ook die waardes van die samelewing. Sò ontwikkel die superego deur die inkorporasie van ouerlike waardes.

Voorts word onderskeid getref tussen twee afdelings van die superego. Die eerste is die gewete wat gedrag, denke en gevoelens, wat strydig met die ouerlike waardes is, inhibeer. Die superego funksioneer as gewete en dra daartoe by om dissipline en ordelikheid te help handhaaf, asook om skuld en straf te vermy. Die tweede is die ego-ideaal, wat dié waardes weerspieël wat deur die ouers en die samelewing goedgekeur en beloon word. Indien die individu volgens hierdie waardes optree, ervaar hy gevoelens van selfwaarde en trots (Möller, 1987).

Volgens Louw et al. (1985) word hierdie waardes wat tydens die kinderjare in die superego geïnkorporeer is, tydens adolessensie bewustelik ervaar. Die superego word dus gedurende adolessensie “geherkesternaliseer” (p. 368). Die adolessent evalueer ook hierdie waardes en verwerp dié wat as onrealisties gesien word. Die waardes wat vir die adolessent aanvaarbaar is word weer in die superego geïnkorporeer. Die adolessent se superego sluit dus waardes in wat uniek aan hom of haar as individu is.

Lambert et al. (1980) meld dat 'n soortgelyke siening aangetref word in Bybelse tradisies waar die oorspronklike sonde, gepaardgaande skuldgevoelens en die uiteindelijke vergewing daarvan 'n sentrale rol gespeel het. Deur die eeue heen is moraliteit dus gekoppel aan diensbaarheid aan God en het die Kerk die verantwoordelikheid gedra om die waardes oor te dra aan die individu.

2.1.4 Die Kognitief-ontwikkelende Strukturele Benadering

Die kognitief-ontwikkelende strukturele model sien kinders as aktiewe wesens wat hul eie kennis van hul omgewing kan konstrueer. Hulle beskik dus oor konstruktiewe geestesvermoëns wat in stadia ontwikkel en hulle in staat stel om in toenemende mate self te bepaal watter gedrag moreel is en watter nie. Die model beklemtoon inherente hoedanighede dus sterk, maar laat nie die invloed van ouers buite rekening nie (Louw et al., 1985).

Hierdie benadering is gerig op die geleidelike ontwikkeling van die individu se kognitiewe vermoë om sy ervaring in betekenisvolle strukture te organiseer. Soos die individu se kognitiewe vermoë ontwikkel, raak die strukture meer kompleks en meer abstrak. Volgens hierdie benadering, waarvan Piaget die grondlegger was, berus die ontwikkeling van morele oordeel nie op blote gevoeligheid vir ervaring of vir onderrig nie, en ook nie bloot op die internalisering van voorskrifte nie, maar gaan dit oor 'n aktiewe proses van organisasie waardeur ervarings steeds in 'n nuwe lig gesien word. Dit gaan oor ontwikkelingsdimensies van morele oordeel wat met toename in ouderdom verander, maar wat onafhanklik van kulturele verskille is (Graham, 1972).

Volgens Kohlberg (aangehaal in Heyns, 1978) verskil die kognitiewe ontwikkelingsteorie van die sosiale leerteorie ten opsigte van die volgende aannames:

- (a) Morele ontwikkeling het 'n basiese kognitiewe-strukturele komponent wat met morele oordeel verband hou.
- (b) Die basiese motivering vir moraliteit spruit uit die algemene behoefte aan aanvaarding, toereikendheid, selfagting en selfverwesenliking, eerder as uit biologiese

behoefte van die vermindering van angste of vrees.

- (c) Die belangrikste aspekte van morele ontwikkeling is kultureel universeel omdat morele integrasie in alle kulture deur dieselfde faktore bewerkstellig word, naamlik sosiale interaksie, rol-inlewing en sosiale konflik.
- (d) Basiese morele norme en beginsels is strukture wat uit die ervaring van sosiale interaksie spruit eerder as dat dit gevorm word deur die internalisering van eksterne reëls. Die stadia van morele ontwikkeling word nie deur geïnternaliseerde reëls omskryf nie, maar deur die strukture van die interaksie tussen die self en ander.
- (e) Vanuit die sosiale leerteorie word afgelei dat die spesifieke ervarings (soos dissiplinêre-, straf-, en ander beloningsinsidente) wat die kind met die ouers het, as omgewingsdeterminante van morele ontwikkeling dien. Vanuit die kognitiewe ontwikkelingsteorie word geglo dat die algemene kwaliteit en omvang van die kognitiewe en sosiale stimulasie van die kind die omgewingsdeterminante van sy morele ontwikkeling is.

Piaget en Kohlberg se teorieë kan beide as kognitief-strukturele teorieë van ontwikkeling beskou word. Kohlberg het byna 30 jaar ná Piaget die stadiums van morele ontwikkeling soos deur Piaget beskryf, verder uitgebrei en ontwikkel. Kohlberg stel hierdie ontwikkeling voor in drie hoofvlakke wat met toename in ouderdom verband hou. Elkeen van hierdie vlakke bestaan weer uit twee stadia (Louw et al., 1985).

Vervolgens word die teorieë van Jean Piaget en Lawrence Kohlberg as voorbeelde van kognitief-ontwikkende strukturele teorieë bespreek.

2.1.4.1 Jean Piaget

Jean Piaget se boek "The moral judgment of the child" wat in 1932 verskyn het was 'n belangrike stimulus vir navorsing oor die ontwikkeling van kinders se morele denke (Louw et al., 1985).

Volgens Reimer, Paolitto en Hersh (1983) het Piaget weg beweeg van die gebruik van gestandaardiseerde toetsresultate as die basis waarop sy teorie gebou is. In plaas daarvan het hy spelende kinders noukeurig waargeneem en op grond hiervan het hy sy teorie oor die ontwikkeling van die kind se sosiale en morele reëls geformuleer. Hy het spesifiek opgemerk dat daar duidelike verskille is in die wyse waarop kinders van verskillende ouderdomme speel, asook verskille is in hul gebruik van reëls tydens hul spel.

Volgens Piaget (1965) ontwikkel die kind se wyse van morele besluitneming parallel met sy kognitiewe ontwikkeling. Die proses van morele besluitneming begin tydens die pre-operasionele fase wanneer die adolessent daartoe in staat is om morele oordele te fel soos 'n volwassene.

Piaget het in sy soeke na stadia van morele ontwikkeling van die standpunt uitgegaan dat moraliteit eerstens gebaseer is op respek vir die reëls van die sosiale orde en tweedens op 'n sin vir regverdigheid (Snyman, 1980).

Met behulp van sy onderhoudsvoeringstegniek het hy twee hoofstadia van morele ontwikkeling by kinders geïdentifiseer.

Die eerste stadium, wat kenmerkend is van vier- tot sewejarige kinders, noem Piaget die pre-sosiale egosentriese stadium. Die vlak van redenasie in hierdie stadium noem Piaget morele realisme. In hierdie stadium sien kinders reëls en gedragkodes as absoluut, onveranderlik en baie konkreet. Hulle bejeën dit as "made by God – unchanging and unchangeable" (Gibson, 1978 p. 35). Snyman (1980) noem dit ook "moraliteit deur beheer" (p. 15). Dit behels die eensydige respek van 'n kind vir ouer persone en 'n aanvaarding van reëls sonder om dit te bevraagteken. Die individu se intensie word geensins by die morele beoordeling van 'n daad in aanmerking geneem nie. Louw et al. (1985) meld dat kinders byvoorbeeld in hierdie stadium sal dink dat 'n kind wat per abuis 'n groot ruit gebreek het, 'n groter straf behoort te ontvang as die kind wat opsetlik 'n kleiner ruit gebreek het.

Die tweede stadium wat reeds teen die einde van die middel-kinderjare voorkom, is die stadium van outonome moraliteit. Op hierdie stadium besef kinders dat morele reëls nie onaantasbaar is nie, maar dat hulle op sosiale ooreenkoms berus en dat hulle ter wille van ordelikheid in die samelewing bestaan. Snyman (1980) noem dit “moraliteit deur samewerking” (p. 15). In hierdie geval word moraliteit deur wedersydse respek gekenmerk. Reëls word weens ‘n wedersydse besluit van beide partye as bindend beskou en nie bloot omdat dit deur gesag neergelê is nie. Piaget (aangehaal in Louw et al., 1985) is van mening dat kinders volkome morele rypwording bereik aan die einde van die middelkinderjare.

Dit is juis op hierdie punt dat Kohlberg sterk met Piaget verskil. Kohlberg (aangehaal in Louw et al., 1985) is van mening dat kinders van hierdie ouderdom nog baie ver verwyderd is van ‘n vlak van morele ontwikkeling wat deur outonome individuele gewetensbeginsels gekenmerk word.

2.1.4.2 Lawrence Kohlberg se Ses Stadia van Morele Ontwikkeling

Volgens Rosen (1980) is die belangrikste bydrae tot die studie van morele ontwikkeling ná Piaget ongetwyfeld deur Kohlberg gedoen. Sy werk is op dié van Piaget gebaseer, maar hy het dit in baie opsigte verfyn en daarop uitgebrei. Sedertdien het menige navorsers, byvoorbeeld Hawley (2003), Henry (2001), King en Mayhew (2002), Kurtines en Gewirtz (1984), Power, Higgins en Kohlberg (1989), Rogers (2002) en Williams en Williams (1970), verdere navorsing gedoen en kommentaar gelewer op Kohlberg se teorie van morele ontwikkeling.

Morele ontwikkeling vind volgens Kohlberg (1964, 1978) gelyktydig met kognitiewe ontwikkeling plaas. Kohlberg maak in sy navorsing gebruik van etiese en morele dilemmas waarop sy proefpersone moet reageer. Die volgende kan as ‘n voorbeeld van een van Kohlberg se dilemmas dien (Louw et al., 1985):

‘n Man (Heinz) se vrou lê op sterwe. Daar bestaan een middel wat haar kan red. Die middel is baie duur. Die uitvinder van die middel wil dit ook nie verkoop teen ‘n prys wat die man se sak sal pas nie. Moet hierdie man die middel steel om sy vrou

se lewe te red? Hoekom, of hoekom nie? (p. 326)

Soos Piaget, glo Kohlberg dat morele ontwikkeling deur 'n onveranderlike opeenvolging van stadia gaan. Op grond van sy omvattende navorsing onderskei Kohlberg tussen drie vlakke van morele ontwikkeling, met twee stadia in elke vlak; dus altesaam ses stadia, in teenstelling met Piaget se twee (Kohlberg, 1976; Lourenco 2003).

(a) Pre-konvensionele vlak

Op die pre-konvensionele vlak reageer die kind op kulturele reëls en etikette van goed/sleg en reg/verkeerd. Volgens Schoeman (1986) interpreteer die kind hierdie etikette in terme van die fisiese- of die plesierbeginsel gevolge van die persone wat reëls en etikette vasstel. Verskeie studies het aangetoon dat die eerste vlak van morele ontwikkeling kenmerkend is van die morele denke gedurende die middelkinderjare (Gardner, 1982). Hierdie vlak kan in twee stadia verdeel word, naamlik:

(i) Stadium 1: Straf- en gehoorsaamheidsoriëntasie

Hierdie stadium word gekenmerk deur heteronome moraliteit en staan bekend as die straf- en gehoorsaamheidsoriëntasie. Die vermyding van straf en 'n nie-beoordelende agting vir mag en gesag word in eie reg gewaardeer, maar nie in terme van respek vir 'n onderliggende morele orde wat deur straf en outoriteit ondersteun word nie. Fisiese gevolge van 'n spesifieke gedragswyse bepaal die aanvaarbaarheid of onaanvaarbaarheid van die optrede, afgesien van die menslike betekenis of waarde van hierdie gevolge. Vir die individu wat in hierdie stadium verkeer, is dit reg om nie reëls te breek as dit straf tot gevolg sal hê nie, om gehoorsaam te wees ter wille van gehoorsaamheid en om fisiese skade aan persone en eiendom te vermy (Louw et al., 1985). Die kind sal dus die regte ding doen ten einde straf te vermy, of ook vanweë sy onvoorwaardelike gehoorsaamheid aan outoriteitsfigure.

(ii) Stadium 2: Instrumentele relativistiese oriëntasie

Hierdie stadium word gekenmerk deur 'n naïewe hedonistiese en instrumentele oriëntasie. Volgens Schoeman (1986) bevat korrekte optrede daardie aspekte wat deur hulle toedoen die individu se eie behoeftes, en af-en-toe ook die behoeftes van andere, bevredig. Menslike verhoudinge word gesien in terme van 'n ekonomiese ruilbeginsel: as jy iets kry, moet jy iets in ruil gee. Aspekte van regverdigheid, wedersydsheid en gelykopverdeling is aanwesig, alhoewel hierdie aspekte altyd volgens 'n fisiese- of pragmatiese wyse geïnterpreteer word. Volgens Rosen (1980) is 'n groeiende bewuswording van die relativisme van elke persoon se eie behoeftes en perspektiewe nou aanwesig. Dit is vir die persoon baie belangrik om sy eie behoeftes te bevredig en hy sal sy optrede as reg of verkeerd beoordeel afhangende van die reaksie wat dit uitlok. Reg is ook dit wat regverdig is, of dit wat beide partye tot voordeel strek.

(b) Konvensionele vlak

Op die vlak van konvensionele moraliteit, ook genoem moraliteit van konvensionele reëlkonformering, konformeer die individu met persoonlike verwagtinge en die sosiale orde. Hierdie houding weerspieël verder 'n lojaliteit, 'n aktiewe behoud, ondersteuning en regverdiging van die persoonlike verwagtinge en aan die sosiale orde (Schoeman, 1986). Die verwagtinge van die individu se groep, gesin of nasie word dus nie net gehandhaaf en ondersteun nie, maar daar word ook daarmee gekonformeer, ongeag die onmiddellike en logiese gevolge. Die twee stadia wat op hierdie vlak onderskei word, is die volgende:

(iii) Stadium 3: "Goeie seun/meisie"-oriëntasie

Die kind beweeg nou verby streng gelykheid tot regverdigheid en billikheid. Die gevoelens en ingesteldhede van ander word nou in ag geneem (Rosen, 1980). Goeie gedrag is volgens die konvensionele vlak van morele oordeel in hierdie stadium die gedrag waarvan ander persone hou en wat hulp aan hulle verleen. 'n Poging word aangewend om so op te tree dat dit goedkeuring wegdra en kritiek vermy. Gedrag word vir die eerste keer beoordeel volgens die motief van die dader (bv. "Hy het dit goed

bedoel”) (Louw et al., 1985). Graham (1972) meld dat die individu dan sal konformeer aan stereotipe beelde van meerderheids- of natuurlike, aanvaarbare rolgedrag en aanvaarde beoordeling van bedoelinge.

(iv) Stadium 4: “Wet en orde”- oriëntasie

Die omvang van hierdie stadium behels volgens Rosen (1980) die hele netwerk van die totale samelewing. Die kind begin om gesag, neergelegde reëls en die behoud van die sosiale orde te respekteer. Volgens Louw et al. (1985) en Schoeman (1986) behels korrekte gedrag die doen van ‘n individu se plig, respekbetoning vir gesag en behoud van die sosiale orde. Die individu ervaar ‘n verpligting om wette te gehoorsaam en om dienste te verrig.

Kohlberg (aangehaal in Rosen, 1980) gee die volgende deurdringende opmerking oor die hoofkenmerke van hierdie stadium:

Stage 4 positive reciprocity is exchange of reward for effort or merit, not interpersonal exchange of goods or service. Negative reciprocity is even more clearly centered on the social system: vengeance is the right of society and is conceived not as vengeance but as “paying your debt to society”. The equality element of justice appears primarily in terms of the uniform and regular administration of the law, and as equity in an order of merit. Social inequality is allowed where it is reciprocal to effort, moral conformity and talent, but unequal favouring of the “idle” and “immoral” poor, students etc., is strangely rejected. (p. 77)

(c) Post-konvensionele-, outonome- of beginselvlak

Die laaste vlak is volgens Kohlberg (1976) die post-konvensionele vlak, ook genoem moraliteit van selfaanvaarde of outonome morele beginsels. Morele waardes en beginsels wat geldig is en toegepas kan word, word nou, onafhanklik van die gesag van groepe of persone wat hierdie beginsels handhaaf, deur die individu gedefinieër. Graham (aangehaal in Schoeman, 1986) is van mening dat die individu op hierdie tydstip ‘n behoefte het om, sonder ondersteunende gesag, vir homself blywende morele

waardes te omskryf. Die adolessent dink byvoorbeeld aan abstrakte morele beginsels wat universeel toepasbaar is en nie uitsluitlik vir 'n sekere sosiale groep geld nie. Benewens hierdie bewustheid van die persoonlike waardes en menings word daar wel met gevestigde norme gekonformeer as dit menslike oogmerke dien (Louw et al., 1985).

(v) Stadium 5: Oriëntasie van sosiaal-kontraktuele wettigheid en individuele regte

In hierdie stadium beskou die individu die toepassing van reëls in terme van die relevante bruikbaarheid daarvan in spesifieke situasies. Korrekte gedrag word omskryf in terme van algemene, individuele regte en standarde wat krities ondersoek is en aanvaar word deur die hele samelewing. Hierdie reëls het 'n rasonele basis, bevorder die welsyn van die samelewing en is noodsaaklik vir die optimale funksionering van die gemeenskap. Voorts dien die individu se persoonlike waardes en menings ook as maatstaf vir wat korrek of verkeerd is. As daar egter konflik tussen die individu se standarde en die vasgestelde reëls of wette is, sal laasgenoemde aanvaar word omdat dit as moreel verpligtend beskou word om die samelewing se reëls te handhaaf. Die individu verleen hoë voorrang aan die navorsing van prosedurale reëls vir die bereiking van eenstemmigheid (Louw et al., 1985).

(vi) Stadium 6: Oriëntasie volgens universeel-etiese beginsels

Volgens hierdie oriëntasie beoordeel die individu gedrag nie net volgens die bestaande norme nie, maar ook volgens sy gewete of selfverkose geïnternaliseerde abstrakte etiese beginsels. Hierdie beginsels is dus nie konkrete morele reëls nie, maar universele beginsels oor geregtigheid, gelykheid van menseregte en respek vir die waardigheid van die mens as individu. Die persoon wat hierdie vlak van morele oordeel bereik, tree volgens sy beginsels op, ongeag ander se reaksies. Indien hy nie so optree nie, ervaar hy skuldgevoelens en veroordeel hy sy eie optrede (Louw et al., 1985).

Graham (1972) meld dat 'n individu met 'n universeel-etiese beginseloriëntasie keusebeginsels sal navolg wat verband hou met logiese universaliteite en standhoudendheid. Die gewete word ingespan as 'n begeleidingsagent en die individu

streef deur middel van sy optrede na wedersydse respek en trou. 'n Persoon wat sy gedrag in ooreenstemming met die eise van sy gewete rig, sal ook voortdurend sy gewete moet opskep en soepel hou.

Die enkele persone wie se sosio-kognitiewe morele ontwikkeling hul tot hierdie stadium van morele redenering gebring het, is ten volle outonoom. Volgens hierdie oriëntasie verskaf onbillike en onregverdige wette genoegsame gronde vir burgerlike ongehoorsaamheid (Rosen, 1980).

2.1.5 Vier Eienskappe van Stadia-ontwikkeling

Na aanleiding van navorsing deur Kohlberg (1976) is daar vier eienskappe van stadia-ontwikkeling geïdentifiseer.

(a) Stadia-ontwikkeling is konstant

'n Individu ontwikkel op 'n geordende wyse deur die verskillende stadia van morele ontwikkeling. Indien so 'n persoon nie volledig deur die voorafgaande stadium gegroei het nie, is hy nie daartoe in staat om die ontwikkelingstake wat die volgende stadium inhou, suksesvol te bemeester nie.

(b) In stadia-ontwikkeling is dit nie vir persone moontlik om die basis vir morele redenering volgens 'n stadium wat hoër is as hul eie, te begryp nie:

Iemand wat volgens stadium twee redeneer en tussen goed en sleg onderskei op grond van eie plesier, sal nie redenering volgens stadium vier ten volle verstaan nie, aangesien sulke redenering die uitvoering van dienste sonder vergoeding of plesier vra. Sekere kognitiewe veranderinge moet dus eers plaasvind voordat 'n individu tot 'n hoër redeneringstadium sal kan vorder.

(c) 'n Persoon toon nie 'n kognitiewe affiliasie tot morele redenering wat een vlak hoër as sy oorwegende vlak is nie:

Individue sal eers begin streef na hoër redeneringsvlakke wanneer hul kognitief daartoe in staat is om morele dilemmas op 'n meer bevredigende wyse te kan oplos.

(d) Die twee prosesse wat betrokke is by die ontwikkeling van een stadium tot die volgende is kognitiewe disekwilibrium en rolbesetting.

Indien iemand se kognitiewe oriëntasie nie aangespreek en betwyfel word nie, kan morele ontwikkeling nie verwag word nie. Wanneer die individu moreel ontwikkel tot 'n hoër vlak van morele oordeel, word hy bewus van sekere teenstrydighede in sy waardestruktuur en ervaar hy kognitiewe disekwilibrium. Die motivering om teenstrydighede uit die weg te ruim lei dan tot morele groei. Namate die individu se vermoë om ander persone se standpunte te verstaan en "oor te neem" (rolbesetting) toeneem, doen hy ervaring op oor verskillende standpunte wat hom verder instaat stel om die kognitiewe disekwilibrium op te los deur sy bestaande morele struktuur te verander.

2.2 Lokus van Kontrole

Omtrent dieselfde tyd as wat Kohlberg begin het om morele redenering te meet, het Julian Rotter die konstruk, lokus van kontrole, ontwikkel as deel van sy sosiale leerteorie (Murk & Addleman, 1992).

Leerteoretici met belange in navorsing oor vrees en stres, sosiale sielkundiges wat eksperimenteer met attribusie prosesse en kliniese- en voorligtingsielkundiges wat 'n poging aanwend om hul kliënte se hulpeloosheid en gebrek aan vertrouwe te begryp, dra almal by tot die literatuur wat handel oor waargenome lokus van kontrole (Lefcourt, 1976).

2.2.1 Interne Versus Eksterne Lokus van Kontrole

Die konstruk, lokus van kontrole, is afkomstig uit Julian Rotter se sosiale leerteorie. Lefcourt (1976) meld dat in Rotter se teorie “perceived control occupies a central place within a systematic formulation” (p 26). ‘n Persoon se handeling word voorspel op grond van sy waardes, sy verwagtinge van versterking en die situasie waarin hy homself bevind. In sosiale leer-terme word daar na die konstruk van waargenome kontrole verwys as ‘n algemene verwagting van interne of eksterne kontrole van versterking (Lefcourt, 1976).

Volgens Wehmeyer (1993) speel waargenome lokus van kontrole ‘n belangrike rol in “a variety of adaptive and maladaptive educational and psychological outcomes” (p. 359). Rotter (aangehaal in Wehmeyer, 1993) konseptualiseer lokus van kontrole as die manier waarop ‘n persoon toevallige verhoudinge tussen sy persoonlike handeling en die gevolge daarvan, waarneem. Dit word tipies beskryf as bestaande uit twee digotome oriëntasies, interne lokus van kontrole versus eksterne lokus van kontrole (Wehmeyer, 1993).

Lokus van kontrole word nie gesien as ‘n omvattende trek soortgelyk aan “bekwaamheid” of “intelligensie” wat betrekking het op elke faset van die menslike strewe nie. Dit word eerder gesien as ‘n “circumscribed self-appraisal pertaining to the degree to which individuals view themselves as having some causal role in determining spesified events” (Lefcourt, 1967, p. 33).

Rotter, Seeman en Liverant (1962) meld dat interne lokus van kontrole verwys na die persepsie dat positiewe en/of negatiewe gebeure ‘n gevolg is van die individu se eie optrede of handeling en daarom onder persoonlike beheer is. Eksterne lokus van kontrole verwys na die persepsie dat positiewe en/of negatiewe gebeure geen verband hou met die individu se gedrag in ‘n sekere situasie nie en daarom nie onder persoonlike beheer is nie.

Kelly (2003) meld dat mense met ‘n interne lokus van kontrole genieg is om die gevolge van hul gedrag te sien as ‘n uitvloeisel van kragte binne hul persoonlike beheer soos

inspanning, vaardighede of kennis. Individue met 'n eksterne lokus van kontrole glo weer dat gevolge onafhanklik van hul gedrag is en daarom toegeskryf kan word aan die noodlot, toeval of magtige eksterne kragte.

Lokus van kontrole word dus gekonseptualiseer in twee onderskeibare rigtings. Wehmeyer (1993) meld dat "perceived locus of control must be viewed along a continuum from internally to externally oriented, with an individual's locus of control falling somewhere along that continuum" (p. 359).

2.2.2 Die Rol van Verwagting en Versterking in Lokus van Kontrole.

Volgens Rotter (1966) het die konsep interne versus eksterne lokus van kontrole vanuit die sosiale leerteorie ontwikkel. 'n Basiese beginsel van hierdie teorie was dat positiewe of negatiewe versterking die verwagting verhoog dat 'n sekere optrede of gebeurtenis gevolg sal word deur dieselfde versterker in die toekoms.

Rotter en sy mede navorsers (James, 1957; Phares, 1957; Rotter, Liverant & Crowne, 1961) het waargeneem dat dit voorkom asof verwagtinge, wat volg op versterking, varieër afhangende van sekere voorwaardes. Hierdie voorwaardes sluit dan in die tipe en hoeveelheid versterking, die aard van die situasie en die eienskappe van die individu wie se gedrag versterk was.

Volgens Hendriks (1985) was die navorsers se aandag dus gefokus op 'n veranderlike wat daartoe sou lei, of sal verseker, dat versterkings en verwagtinge op 'n betekenisvolle manier met mekaar verbind kon word. Die rede hiervoor was dat dit duidelik was dat die manier waarop die individu glo dat die beloning of versterking verband gehou het met sy optrede, 'n belangrike determinant van die persoon se gedrag of reaksie was. Rotter (1966) se hipotese was :

When a reinforcement is perceived by the subject as following some action of his own but not entirely contingent upon his actions, then, in our culture, it is typically perceived as the result of luck, chance, fate, as under the control of powerful others, or as unpredictable because of the great complexity of the forces surrounding him.

When the event is interpreted in this way by an individual, we have labelled this a belief in external control. If the person perceives that the event is contingent upon his own behaviour or his own relatively permanent characteristics we have termed this a belief in internal control. (p. 1)

Riordan (1978) meld dat Rotter se belangstelling nie was in die kwessie of die individu beheer is van binne of van buite nie, maar eerder of die individu geglo het dat sy eie gedrag, vaardighede of interne aanlegte bepaal het watter versterkings of belonings hy ontvang het. Insiggewende eksperimentele bewyse is deur vroeëre navorsers (James & Rotter, 1958; Phares, 1957; Rotter, Liverant & Crowne, 1961) daargestel wat die verskillende funksies van leer onder “vaardigheidsomstandighede” en leer onder “omstandighede van toeval” beklemtoon het. Die kernbevinding was dat, wanneer die subjek in die eksperimentele omstandighede waarneem of glo dat die taak beheer is deur die eksperimenteerder, toeval of willekeurige omstandighede, hy minder geneig was om op ervaring vanuit die verlede staat te maak wanneer hy reageer het.

Rotter (1966) het verder ook beweer dat versterking van gedrag daartoe lei dat 'n verwagting verhoog word. Hier word verwys na die verwagting dat 'n sekere optrede of gebeurtenis gevolg sal word deur dieselfde versterker in die toekoms. As al die verwagtinge vir so 'n gedrag-versterker opeenvolging daargestel was, en dit sou gebeur dat die versterking nie plaasvind nie, dan sal dit die verwagting verminder of selfs uitwis.

2.2.3 Die Rol van die Sielkundige Situasië in Lokus van Kontrole

Verwagtings is egter net een belangrike bepaler van gedragspotensiaal binne die sosiale leerteorie. Rotter (aangehaal in Riordan, 1978) omskryf ook twee ander veranderlikes wat volgens hom verband hou met die konsep interne versus eksterne lokus van kontrole. Eerstens omskryf Rotter wat hy die sielkundige situasie noem en tweedens die waarde van die versterker. Rotter (1966) het hierdie drie faktore saam gebruik in sy teorie oor interne-eksterne kontrole in 'n poging om te voorspel hoe subjektiewe ervaring met gedrag verband hou.

De Jager (1987) en Riordan (1978) meld dat die omstandighede waarin die individu die kousale verhouding tussen sy eie gedrag en die versterking daarvan waarneem, nie van die alles-of-niks tipe hoef te wees nie, maar dat die omstandighede kan wissel in graad. Hulle meld dat dit inderdaad die geval was omdat, in terme van die sosiale leerteorie, verwagtinge vir 'n gedrag-versterking opeenvolging veralgemeen van een situasie na ander situasies as die individu dit as soortgelyke situasies waarneem.

Die sosiale leerteorie impliseer dat die sielkundige situasie van die individu 'n belangrike determinant van gedrag is (Phares, 1976). In hierdie situasie affekteer verwagtinge die versterkingswaardes en dit het gevolglik 'n spesifieke en algemene effek op gedrag (Rotter, 1960). Om die potensiaal van 'n spesifieke gedragspatroon wat plaasvind te voorspel, moet 'n beoordeling plaasvind van die alternatiewe optredes wat beskikbaar is in daardie situasie (Rotter, 1975).

Die belangrikheid van veralgemeende teenoor spesifieke verwagtinge in 'n sekere situasie word bepaal deur die hoeveelheid ervaring wat die individu van daardie situasie het (De Jager, 1987).

Hierdie verhoudings word uitgedruk in die volgende formule:

$$E_{sl} = f \left(E'_{sl} \text{ \& } N_{sl} \right)$$

Waar sl die spesifieke situasie verteenwoordig, N die hoeveelheid ervaring wat die individu van daardie situasie gehad het, E verwagting, E' 'n spesifieke verwagting en GE veralgemeende verwagting (Rotter 1975).

'n Belangrike afleiding wat gemaak word uit hierdie formule is dat die rol van die veralgemeende verwagting proporsioneel meer beduidend raak wanneer die situasie nuut of dubbelsinning is. Soos die individu se ervaring van of bekendheid met 'n situasie toeneem, so sal die belangrikheid van veralgemeende verwagting afneem (De Jager, 1987).

In die sosiale leerteorie word twee soorte veralgemeende verwagting beskryf. Volgens Rotter, Chance en Phares (1972) is die eerste soort, verwagtinge van 'n reeks situasies

wat probleemoplossing behels waar die aard van die versterking self mag wissel. Die tweede soort veralgemeende verwagtinge is verwagtinge vir 'n sekere soort versterking, soos 'n prestasie, afhanklikheid, gerusstelling of sosiale goedkeuring.

Rotter (1975) stel voor dat veralgemeende verwagtinge: "may be thought of (a) as important personality characteristics, (b) as defining dimensions of generalization, and (c) as allowing broad predictions from limited data" (p. 49).

Rotter kwalifiseer egter die voorspellende rol (of funksie) van veralgemeende verwagtinge deur by te voeg dat: "they represent only one of many variables that enter into the prediction of behaviour, and their relative importance is a function of the novelty and/or ambiguity of the situation (p.49).

2.2.4 Die Waarde van die Versterker

Net so is die waarde van die versterker nog 'n belangrike determinant van gedrag in 'n sekere sielkundige situasie. Rotter (1954) definieër hierdie konstruk as "the degree of preference for any reinforcement to occur if the possibilities of their occurring were all equal" (p.107). As 'n spesifieke optrede of gedrag voorspel wil word, moet die waarde wat die persoon aan die daaropvolgende versterker koppel, gevolglik bekend wees.

Kelly (2002) se studie het ten doel gehad om die effek van kinders se lokus van kontrole oriëntasie op hul voorkeur vir lof/aanprysing of aanmoediging as alternatiewe vorms van verbale terugvoer.

Kelly (2002) se hipotese was dat kinders met 'n interne lokus van kontrole 'n sterker voorkeur sou toon vir aanmoediging terwyl kinders met 'n interne lokus van kontrole 'n sterker voorkeur vir lof/aanprysing sou toon.

2.2.5 Weiner se Attribusie Teorie

Weiner (aangehaal in Hendriks, 1985) stel egter 'n teenstellende en meer komplekse bemiddelende funksie vir die konsep lokus van kontrole in sy attribusie-teorie van

gedrag voor. Volgens hierdie siening is lokus van kontrole nie 'n unitêre veranderlike nie. In prestasie verwante konteks is dit beskou dat sukses en mislukking hoofsaaklik veroorsaak word deur vermoë, inspanning, moeilikheidsgraad van die taak en geluk. Weiner het die waargenome oorsake van prestasie binne 'n aantal kousale dimensies opgesom.

Die eerste dimensie waarna verwys word is die lokus van kontrole. Die oorsake was of intern aan die persoon (byvoorbeeld vermoë of inspanning) of ekstern (byvoorbeeld moeilikheidsgraad van die taak of geluk).

Die tweede dimensie waarna verwys word is die stabiliteit van die oorsake van prestasie. Die oorsake kon beskou word as relatief stabiel (byvoorbeeld vermoë of moeilikheidsgraad van die taak), of onderworpe aan periodieke fluktuasies (byvoorbeeld inspanning en geluk).

Deur gebruik te maak van hierdie raamwerk het Weiner (aangehaal in Hendriks, 1985) argumenteer dat dit die stabiliteit van die oorsaak, eerder as die lokus van kontrole daarvan, was wat die verwagting van sukses of mislukking bepaal het. As die omstandighede dus konstant gebly het, sou die ervaring uit die verlede gebruik word om die uitslag te voorspel. Suksesvolle voorspelling (verwachting) deur die individu sou 'n toename van die verwagting van sukses in die toekoms verskaf. Voorts sou mislukking die verwagting versterk dat daar nog mislukkings sou volg.

2.2.6 Samevatting

Volgens Rotter (1966) word die konstruk versterking dus lank reeds erken as 'n belangrike determinant van gedrag. Hy meld egter dat die effek van versterking nie 'n eenvoudige inhamer-proses is nie, maar dat dit afhang daarvan of die persoon 'n kousale verhouding tussen sy eie gedrag en die beloning waargeneem het. Volgens Rotter (1966) hang dit ook af of hierdie persepsie van individu tot individu, en selfs binne dieselfde individu oor 'n tydperk en in verskillende situasies, in graad mag wissel.

In die lokus van kontrole teorie word persoonlike keuse dus beklemtoon, en sou 'n persoon hierdie persepsie van keuse kortkom, sal die persoon baie maklik aan eksterne kragte, of hul nou goed of sleg is, toegee. Lefcourt (1976) meld:

Man is the responsible agent of source of his life's fortunes, and will resist influence attempts which aims to bypass his own sense of moral justice, and will only respond to those appeals that address themselves to his own feelings, beliefs and values. In effect the person with the internal locus of control will not experience "the Pontius Pilate" feeling, a surrender of a sense of responsibility when one succumbs along with others to manipulation. (p. 10)

HOOFTUK 3

LITERATUUROORSIG

3.1 Die Verband tussen Morele Oordeel en ander Aanverwante Veranderlikes

3.1.1 Morele Oordeel en Intellektuele Vermoë

Die kognitiewe-ontwikkelingsteorie van morele oordeel is gebaseer op die uitgangspunt dat die ontwikkeling van morele oordeel verband hou met die universele kenmerke van intellektuele ontwikkeling namate die ontwikkeling met toename in ouderdom plaasvind (Kohlberg, 1969).

Volgens hierdie teorie toon individue met laer vlakke van kognitiewe kompleksiteit konkrete gedrag en minder aanpassingsgedrag wanneer hulle probleme oplos. Individue met hoër vlakke van kognitiewe en morele ontwikkeling toon meer aanpassingsgedrag en is in staat tot meer komplekse redenering in probleem-oplossing situasies (Brendel et al., 2002).

Piaget (aangehaal in Kohlberg, 1976) het bevind dat 'n kind intellektueel ontwikkel vanaf "intuïtiewe" denke tot "konkrete operasionele" denke. Gedurende laasgenoemde stadium begin die kind logiese afleidings maak, dinge klassifiseer en kwantitatiewe verhoudinge van konkrete dinge hanteer. Die kind bereik die stadium van konkrete - operasionele denke ongeveer in sy sewende lewensjaar. Tydens adolessensie bereik hy die stadium van formele operasionele denke, wanneer daar abstrak geredeneer kan word, verhoudings tussen die elemente van 'n sisteem ingesien kan word en hipoteses afgelei en aan die werklikheid getoets kan word.

Morele oordeel is op die denkprosesse gebaseer en derhalwe bestaan daar 'n noue verband tussen die individuele vlak van logiese denke en sy vlak van morele oordeel (Heyns, 1978). 'n Persoon op die konkrete-operasionele vlak se morele oordeel is gewoonlik beperk tot pre-konvensionele stadia een en twee. Lae vlak formele-operasionele denke gaan gewoonlik gepaard met 'n konvensionele vlak (stadia drie en vier) van morele oordeel (Heyns, 1978).

Brendel et al. (2002) het bevind dat voorligtingstudente wat blootgestel was aan 'n opvoedkundige program, wat geskoei is op die kognitiewe-ontwikkelingsteorie, 'n beduidende verandering getoon het ten opsigte van kognitiewe kompleksiteit ($F(2,54) = 3,68; p < ,05$).

Daar kon egter nie 'n beduidende toename in morele redenering gevind word nie. Volgens Brendel et al. (2002) is hierdie bevinding teenstrydig met ander navorsers, soos Oja en Smulyan; Peace; Reiman; Reiman en Thies-Sprinthall; Sprinthall en Scott; Watson (aangehaal in Brendel et al., 2002), se bevindings ten opsigte van studente se toename in morele redenering wanneer blootgestel aan soortgelyke opvoedkundige programme.

Navorsing deur Arbuthnot en Harris, Mussen en Rutherford (aangehaal in Heyns, 1978) het bewys dat 'n beduidende korrelasie tussen die vlak van morele oordeel en intellektuele vermoëns bestaan. Kohlberg (1969) het egter gevind dat die verband kromlynig is. In ondergemiddelde IK-groepe is 'n beduidende reglynige korrelasie van ,53 tussen die verstandtoetstellings en die vlak van morele oordeel gevind terwyl 'n onbeduidende korrelasie by bogemiddelde IK-groepe gevind is. Die afleiding word dus gemaak dat kinders wat intellektueel ondergemiddeld is, gewoonlik ook ten opsigte van morele oordeel ondergemiddeld is, maar dat bogemiddelde skrandere kinders nie noodwendig ten opsigte van morele oordeel bogemiddeld is nie (Heyns, 1978).

Die verband tussen morele oordeel en intellektuele vermoëns word dus so geïnterpreteer dat 'n bepaalde vlak van kognitiewe ontwikkeling 'n noodsaaklike, maar nie voldoende, voorvereiste vir 'n ooreenkomstige vlak van morele oordeel is nie (Kohlberg, 1969; Lickona, 1976; Tomlinson-Keasey & Keasey, 1974).

In 'n studie waarin 205 voorgraadse studente betrek is, het Murk en Addleman (1992) bevind dat daar 'n beduidende verband ($p < ,001$) tussen 'n individu se vlak van onderrig en sy vlak van morele redenering bestaan. Volgens Murk en Addleman (1992) het hul studie ander navorsing wat 'n verband tussen morele redenering en kognitiewe veranderlikes aandui, ondersteun. Dit is egter hul mening dat meer objektiewe navorsing nodig is om die teoretiese verband tussen morele redenering en spesifieke kognitiewe veranderlikes soos tellings behaal op skolastiese aanlegtoetse, verstandtoetstellings en gemiddelde punte behaal op skool, te ondersoek.

3.1.2 Morele Oordeel en Geslag

Kohlberg (aangehaal in Reimer et al., 1983) het in sy oorspronklike navorsing oor morele oordeel slegs mans as subjekte ingesluit. Hierdie besluit is op grond van oorwegings van steekproef-grootte gemaak. Volgens Reimer et al. (1983) wou Kohlberg hierdeur verseker dat sy steekproef nie te groot sou wees nie. Sedertdien het meer navorsers ondersoek ingestel na die rol van geslag op morele oordeel.

Turiel (1975) wys in 'n samevatting van die resultate van verskeie studies wat handel oor morele oordeel en geslag daarop dat, in gevalle waar manlike en vroulike subjekte in ondersoeke gebruik is, daar oor die algemeen verwarrende en soms teenstrydige resultate verkry is.

Krebs (aangehaal in Snyman, 1980) het gevind dat, in die geval van graad ses leerlinge, die seuns moreel verder ontwikkel was as die meisies. In 'n studie deur Lockwood (1975) is bevind dat graad agt seuns emosioneel meer volwasse was as graad agt meisies. Graad 11 meisies was darenteën meer volwasse as graad 11 seuns. Daarteenoor het Henry (aangehaal in Snyman, 1980) gerapporteer dat 'n steekproef van elfjarige Britse meisies moreel verder ontwikkel was as seuns van dieselfde ouderdom. Sy het verder gevind dat seuns van 14- en 15-jarige ouderdom moreel meer volwasse is as meisies van dieselfde ouderdom. Keasey (1977) het in die geval van 'n groep graad ses seuns en –meisies geen beduidende verskille aangetref nie.

Met behulp van 'n steekproef universiteitstudente het Haan, Smith en Block (1968) bevind dat mans hoër tellings as dames op stadia vier, vyf en ses van die Defining Issues Test (DIT) behaal het, terwyl mans hoër op stadium drie as dames presteer het. Soortgelyke resultate is deur Holstein (1976) verkry, naamlik dat 'n groep huisvrouens uit 'n bo-gemiddelde sosio-ekonomiese milieu hoofsaaklik op stadium drie-moraliteit gefunksioneer het, terwyl die mans in die steekproef oor die algemeen reeds verder ontwikkel het.

Eisenberg, Miller, Shell, McNalley en Shea (1991) het in 'n longitudinale studie, wat gestrek het oor 'n periode van 11 jaar, ondersoek ingestel na veranderinge in morele redenering wat plaasgevind het oor hierdie tydperk. Geslagsverskille ten opsigte van morele redenering tydens adolessensie is ook ondersoek. Die resultate van die ondersoek toon dat "hedonistic reasoning declined in use untill adolescence and then increased somewhat (primarily for boys)" (p. 849). Eisenberg et al. (1991) meld verder dat "several modes of higher level reasoning emerged in late childhood or adolescence. Girls' overall reasoning was higher than boys' " (p. 849).

Die studie van Arbuthnot (aangehaal in Snyman, 1980) het geen beduidende verskille tussen die vlakke van morele ontwikkeling van universiteitsdames en –mans opgelewer nie. So ook het Weisbrodt (aangehaal in Snyman, 1980) tot die gevolgtrekking gekom dat professionele vroue, of dié wie naskoolse opleiding voltooi het, dieselfde kans het om die hoër vlakke van morele oordeel te bereik as hulle manlike eweknieë. Murk en Addleman (1992) kon nie 'n beduidende verband tussen geslag en vlak van morele redenering by 'n groep voorgraadse studente vind nie.

In 'n studie waarin 58 voorgraadse studente (30 vroulik en 28 manlik) gebruik is het Haviv en Leman (2002) geen beduidende geslagsverskille ten opsigte van morele redenering gevind nie.

Meyer (aangehaal in Snyman, 1980) het Eiseman se vraelys, Richey en Fichter se vraelys asook Kohlberg se skaal (almal meetinstrumente van morele oordeel) op 'n groep universiteitstudente toegepas om die invloed van geslagsverskille op die vlak van morele oordeel te ondersoek. Slegs een van die meetinstrumente, naamlik dié van

Eiseman, het beduidende verskille in die vlak van morele oordeel by die twee geslagte aangedui. Die toets het 'n beduidende hoër vlak van morele oordeel by die mans aangetoon. Kohlberg se skaal het geen beduidende verskille in die vlak van morele oordeel tussen die twee geslagte getoon nie. Wat vergelykings tussen stadiums betref was beide die mans en die dames se stadium drie-tellings die hoogste. Meyer het hierdie lae vlak van morele ontwikkeling toegeskryf aan òf die invloed van die universiteitslewe òf aan die algemene verlaging van morele standaarde in die gemeenskap. Sy gevolgtrekking was dat geslag moontlik wel 'n invloed op morele oordeel mag hê, maar dat vraelyste soortgelyk aan die een wat deur Kohlberg opgestel is, nie die onderskeid kan tref nie, tensy die geslagte ten opsigte van intellektuele of kognitiewe vermoëns afgepaar is.

Rest, Turiel en Kohlberg (1969) asook Schonberg (aangehaal in Snyman, 1980) het bevind dat vroulike subjekte beduidend hoër vlakke van morele oordeel as die mans bereik het.

Graham (1972) is van mening dat heelparty van die ondersoeke in verband met morele oordeel en geslag baie oppervlakkig van aard is. Hy beskou hierdie oppervlakkigheid as 'n moontlike oorsaak vir die teenstrydige bevindinge van die ondersoeke. Graham (1972) meld dat ondersoekers dikwels veranderlikes soos apologie, bekentenis, rapportering deur ouers en selfs self-kritisering as aanduiding van 'n subjek se vlak van morele ontwikkeling beskou. Hy meld dat hoewel dit moontlik is dat daar 'n verband tussen die vlak van morele ontwikkeling en bogenoemde veranderlikes bestaan, dit nie sonder meer aanvaar kan word dat hierdie veranderlikes ook as betroubare en geldige aanduiders van 'n individu se vlak van morele ontwikkeling beskou kan word nie. Volgens Graham (1972) verteenwoordig hierdie veranderlikes niks meer as sosiale vaardighede nie. Hy beklemtoon die behoefte aan objektiewe ondersoekmetodes waar betroubare en geldige meetinstrumente gebruik word.

Alhoewel Kohlberg (1966) op invloedryke wyse geskryf het oor die ontwikkeling van geslagsidentiteit gedurende die vroeë kinderjare, meld Reimer et al. (1983) dat "he has not considered sex gender in it its own right as having a significant influence on the course of moral development" (p. 104). As teoretikus wat morele ontwikkeling skei van

beide biologiese en kulturele determinisme het Kohlberg gefokus op die sosiaal-sielkundige faktore wat in die interaksie-proses tussen die individu en die sosiale omgewing verskille in die tempo van morele ontwikkeling verklaar. Hy gebruik die term rolbesettingsmoontlikhede om hierdie sosiaal-sielkundige faktore te beskryf en glo dat enige noemenswaardige verskille in morele ontwikkeling wat tussen mans en vroue mag bestaan, hiervolgens verklaar kan word. In 'n samelewing waarin mans en vroue nie gelyke toegang het tot sentrale sosio-politieke instellings, soos die kerk en die regering nie, is dit waarskynlik dat dié wat gelyke toegang geweier word, 'n stadiger tempo van ontwikkeling mag toon. Speicher-Dubin en Snarey (aangehaal in Reimer et al., 1983) se studies werp interessante lig op hierdie kwessie.

Deur gebruik te maak van 'n groot steekproef van bykans 400 middelklas ouers en hul kinders (die steekproef is gelykop verdeel tussen manlike en vroulike subjekte) het Speicher-Dubin beduidende geslagsverskille in die tempo van morele ontwikkeling gevind. Meisies tussen die ouderdomme van 10 en 12 jaar het 'n vinniger beweging na stadium drie getoon, terwyl seuns vinniger beweeg het vanaf stadium drie tot stadium vier tussen die ouderdomme 16 en 18 jaar. Hierdie tendens het voortgeduur in die 23 to 30-jarige ouderdomsgroep: mans het beduidend verder gevorder as die vroue en het beduidend meer dikwels van stadia vier en vyf morele redenering gebruik gemaak. Dieselfde tendens het na vore gekom in die vergelyking tussen moeders en vaders. Wat die ouers betref het verskille wat mans begunstig hoog gekorreleer met soortgelyke verskille in beroeps- en opvoedkundige vlakke. Die mans wat hoër beroeps- en opvoedkundige vlakke bereik het se tempo van morele ontwikkeling was dus vinniger as die van hul eggenote wat nie dieselfde beroeps- en opvoedkundige vlakke bereik het nie. In die steekproef wat bestaan het uit die jonger generasie het die verskille in tempo van morele ontwikkeling onveranderd gebly, selfs wanneer die mans en die dames dieselfde beroeps- en opvoedkundige vlakke bereik het (Reimer et al., 1983).

Vir die doeleindes van sy ondersoek het Snarey (aangehaal in Reimer et al., 1983) 'n kleiner steekproef ouers en kinders gebuik. Die subjekte was afkomstig van 'n Israeli kibboets wat roem op hul "egalitarian ethic" (p. 105). Snarey het geen geslagsverskille in enige ouderdomskategorie gevind nie. Wat betref die persentasie gebruikmaking van enige van die stadia van morele redenering, is geen geslagsverskille aangetref nie.

Die moeders, mede-stigters, saam met die vaders van hierdie kibboets, was steeds aktiewe leiers in die kibboets-samelewing en was net so geneig soos hul mans om van hoër stadia van morele redenering gebruik te maak. Die seuns en dogters van die gemeenskap was gelyk in hul oorgang van stadium drie tot stadium vier morele redenering tot laat-adolessensie. Die ontwikkeling van stadium vyf morele redenering was by beide geslagte op gelyke mate aangetref. Hierdie gebrek aan geslagsverskille op die kibboets in tempo van morele ontwikkeling ondersteun Kohlberg se siening dat vroue se ontwikkeling in 'n meer egalitêre samelewing gelyk sal wees aan dié van mans.

3.2 Die Verband tussen Lokus van Kontrole en ander Aanverwante Veranderlikes

3.2.1 Lokus van Kontrole, Intellektuele Vermoë en Prestasie

Wehmeyer (1993) meld dat studente se lokus van kontrole tellings in verskeie studies met akademiese prestasie gekorreleer het. Bar-Tal en Bar-Zohar (1977) kom tot die slotsom dat "there was a firm trend indicating that the perception of locus of control is related to academic achievement and that this trend suggests that the more internal this orientation, the higher the individual's achievement" (p.182).

Die eerste ondersoek wat gedoen is om lokus van kontrole met intelligensie en motivering in verband te bring, is deur Crandall, Katkovsky en Preston (aangehaal in Lefcourt, 1976) gedoen. Genoemde studie toon 'n beduidende korrelasie op die 5%-peil tussen lokus van kontrole en intelligensie, asook tussen lokus van kontrole en motivering vir seuns. Geen beduidende verband tussen lokus van kontrole en skolastiese aanleg is vir meisies gevind nie. Chance (aangehaal in Lefcourt, 1976) het 'n ondersoek gedoen met dieselfde vraelyste en het beduidende korrelasies gevind tussen lokus van kontrole en intelligensie en tussen lokus van kontrole en motivering ($p < ,01$) vir beide seuns en meisies.

Volgens Rotter (1966) is dit 'n logiese uitbreiding van die konsep van interne-eksterne lokus van kontrole dat individue met 'n hoër interne lokus van kontrole geneigtheid 'n

groter mate van motivering aan die dag sal lê as dié wat meer ekstern gerig is, omdat hulle van mening is dat hulle minder beheer oor hul omgewing kan uitoefen.

Verskeie navorsers het Rotter se siening dat hoër interne tellings 'n hoër prestasietelling sal aandui as die meer eksterne tellings, ondersteun.

Buck en Austrin (1971) het in hul studie gevind dat kinders met 'n interne lokus van kontrole 'n meer positiewe houding getoon het ten opsigte van akademiese prestasie as kinders met 'n eksterne lokus van kontrole. Hul bevinding is dat die kinders met die hoër interne tellings beduidend meer gemotiveerd was om te presteer. Die kinders wat swak presteer het het geglo dat hulle tot 'n mindere mate verantwoordelik was vir hul eie suksesse en mislukkinge. Die meisies in die steekproef wat goed presteer het was beduidend meer intern ten opsigte van lokus van kontrole as die meisies wat swak presteer het. Hierdie verskil was afwesig by die seuns in die steekproef.

In 'n studie gedoen deur Gordon, James en Short (1977) is gevind dat kinders met 'n hoër interne lokus van kontrole telling vir langer tye kan volhou met akademiese take. Hierdie resultate is bevind selfs wanneer daar geen sprake van beloning teenwoordig was nie.

Otten (1977) het in 'n studie gevind dat manlike universiteitstudente met 'n eksterne lokus van kontrole minder suksesvol was in die verwerwing van 'n na-graadse kwalifikasie. Hierdie studente het egter langer volgehou om die kwalifikasie te probeer verwerf as studente met 'n interne lokus van kontrole.

Wehmeyer (1993) het in sy studie gevind dat hoërskoolleerlinge met leergestremdhede se lokus van kontrole meer ekstern was as leerlinge van dieselfde ouderdom sonder leergestremdhede.

Riordan (1978) meld egter dat Rotter geen beduidende verband kon vind tussen verstandtoetstellings en lokus van kontrole nie.

3.2.2 Lokus van Kontrole en Geslag

Die verband tussen geslag en lokus van kontrole is selfs op hierdie tydstip nog nie in diepte nagevors nie. Inkonsekwente en direk teenstrydige bevindinge omtrent geslagsverskille in lokus van kontrole kom dikwels in die literatuur voor. Rotter (1966) rapporteer egter dat geslagsverskille met betrekking tot lokus van kontrole 'n minimale rol gespeel het in die studies wat hy gedoen het. Phares (aangehaal in Riordan, 1978) het soortgelyke bevindinge gepubliseer.

Austrin en Buck (aangehaal in Riordan, 1978) het gevind dat seuns wat onderpresteer meer intern georiënteerd was as meisies wat onderpresteer. Meisies wat volgens hul skolasiese aanleg gepresteer het, was meer intern georiënteer as seuns wat volgens hul aanleg presteer het.

In sy studie het Boor (1973) 'n beduidende verband tussen lokus van kontrole en akademiese prestasie vir manstudente gerapporteer, maar nie vir die vroulike studente nie. Boor (1973) se resultate dui verder op 'n beduidende verband tussen die mans se lokus van kontrole en hul intellektuele vermoë, maar nie in die geval van vroue nie.

Gordon (1977) meld dat eiesoortige sosialisering en teenstrydige rolverwagtinge, veral by jonger kinders, mag verband hou met geslagsverskille ten opsigte van lokus van kontrole.

In 'n studie gedoen deur Gordon, James en Short (1977) is gevind dat graad drie seuns beduidend meer intern georiënteerd was ten opsigte van lokus van kontrole as meisies van dieselfde ouderdom. Geen geslagsverskille is gevind by graad ses kinders nie.

Bachrach, Huesmann en Peterson (1977) het in hul studie gevind dat seuns, vanaf graad een tot graad vyf, 'n beduidend meer interne lokus van kontrole openbaar as meisies van dieselfde ouderdom.

Resultate van 'n studie gedoen deur Wehmeyer (1993) dui daarop dat daar geslagsverskille bestaan ten opsigte van waargenome lokus van kontrole by kinders

met leergestremdhede. Die meisies was beduidend meer ekstern ($p=,002$) as die seuns.

Kelly (2002) se studie het ten doel gehad om die effek van kinders se lokus van kontrole oriëntasie op hul voorkeur vir lof/aanprysing of aanmoediging as alternatiewe vorms van verbale terugvoer. Die effek van geslag op kinders se voorkeur vir twee kontrasterende tipes verbale terugvoer (lof/aanprysing of aanmoediging) is ook ondersoek.

Kelly (2002) het gevind dat graad 4- en graad 6 kinders met 'n interne lokus van kontrole 'n sterker voorkeur getoon het vir aanmoediging terwyl kinders met 'n eksterne lokus van kontrole 'n sterker voorkeur vir lof/aanprysing getoon het.

Kelly (2002) het gevind dat seuns lof/aanprysing verkies het as 'n vorm van verbale terugvoer terwyl die meisies in sy ondersoek aanmoediging verkies het as 'n vorm van verbale terugvoer.

Kelly (2003) meld dat: "The results of this study suggest that children's preferences for praise versus encouragement are moderated by gender and locus of control orientation" (p. 204).

Murk en Addleman (1992) kon geen beduidende geslagsverskille, ten opsigte van lokus van kontrole, by 'n groep universiteitstudiante vind nie.

3.2.3 Lokus van Kontrole en Kronologiese Ouderdom

Die rol van kronologiese ouderdom in die lokus van kontrole oriëntasie het al heelwat aandag geniet. Bialer (1961) het 'n beduidende verband tussen internaliteit en ouderdom by kinders tussen ses en 14 jaar gevind. Crandall en Mitchell (aangehaal in Riordan, 1978) het egter nie 'n beduidende verband tussen hierdie veranderlikes gevind nie.

Gordon et al. (1977) het bevind dat 'n toenemende ontwikkeling in die rigting van interne lokus van kontrole verband hou met toename in kronologiese ouderdom in 'n steekproef kinders in die ouderdomsgroep 18 tot 13 jaar. Milgram (aangehaal in Riordan, 1978) het soortgelyke resultate gerapporteer in 'n studie wat gebruik gemaak het van kinders in die ouderdomsgroepe ses tot 17 jaar.

Lao (1974) het gevind dat daar 'n toename in interne lokus van kontrole is met 'n toename in ouderdom. Bykomende bewyse vir 'n toename in internaliteit met toename in ouderdom, is gerapporteer deur Nowicki en Strickland (1973), Echohawk en Parsons (1977) en Malikiosi en Ryckman (aangehaal in Riordan, 1978).

3.3 Morele Oordeel en Lokus van Kontrole

Navorsing wat handel oor die verband tussen die vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole blyk uiters skaars te wees in die literatuur. Daar is egter ondersoek wat handel oor die kwessie van morele verantwoordelikheid en lokus van kontrole. Murk en Addleman (1992) meld dat navorsers, deur gebruik te maak van 'n verskeidenheid populasies en meetinstrumente, vir 'n verband tussen morele redenering en lokus van kontrole gesoek het, maar dat die resultate nie konsekwent was nie.

Johnson, Ackerman, Frank en Fionda (aangehaal in Lefcourt, 1976) het die aard van die verband ondersoek tussen lokus van kontrole en die weerstand teen versoeking as deel van 'n projek wat verband gehou het met morele ontwikkeling en persoonlike aanpassing. Onder manlike voorgraadse studente het Johnson (aangehaal in Lefcourt, 1976) gevind dat hoe meer intern georiënteerd die subjekte was, soos gemeet deur die I – E skale, hoe meer was hulle geneig om druk te weerstaan. Die resultate het daarop gedui dat die verhouding tussen lokus van kontrole en die weerstand teen beïnvloeding uitgebrei kan word na morele besluitneming.

'n Ondersoek deur Johnson en Gormly (1972) het verdere ondersteuning verleen vir die skakel tussen lokus van kontrole en die weerstand teen versoeking.

In 'n ander studie het Midlarski (aangehaal in Lefcourt, 1976) gevind dat persone met 'n oorwegend interne lokus van kontrole meer geneig is om ander persone te help as persone met 'n eksterne lokus van kontrole, nie teenstaande die feit dat hul gestraf is omdat hulle dit gedoen het. 'n Beduidende korrelasie ($r = ,54$, $p < ,001$) is verkry tussen hulpverlening en Midlarski se verkorte vorm van die I – E skale.

Guthrie (1985) het 'n beduidende negatiewe verband tussen subjekte se vlak van morele redenering en hul lokus van kontrole gevind. Subjekte wat 'n hoë vlak van morele redenering openbaar, was meer geneig tot 'n interne lokus van kontrole.

Janzen en Boersma (aangehaal in Murk en Addlerman, 1992) kon geen beduidende verband tussen lokus van kontrole en morele oordeel vind nie.

In 'n studie deur Santiago en Tarantino (2002) is universiteitstudente van Amerika (individualistiese kultuur) en Puerto Rico (kollektivistiese kultuur) met mekaar vergelyk ten opsigte van lokus van kontrole en morele aanspreeklikheid. Geen kulturele verskille ten opsigte van morele aanspreeklikheid kon gevind word nie. Teen die verwagting in het die Puertoricaanse studente as 'n groep tot 'n mindere mate 'n eksterne lokus van kontrole getoon in vergelyking met die Amerikaanse studente.

Santiago en Tarantino (2002) het ook lokus van kontrole en individualisme en kollektiwisme op die individuele vlak binne elke kulturele steekproef ondersoek. Geen beduidende verskille kon gevind word nie.

Santiago en Tarantino (2002) skryf hul bevinding deels toe aan gebrekkige verteenwoordiging van hul streekproewe aangesien hulle slegs universiteitstudente in hul studie gebruik het.

Murk en Addleman (1992) het 'n beduidende negatiewe verband ($p < ,05$) tussen 205 voorgraadse studente se vlak van morele redenering en hul lokus van kontrole gevind. Dit het die hipotese ondersteun dat individue met hoë vlakke van morele redenering, tellings aan die interne kant van die Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Skaal behaal.

Trevino en Youngblood (1990) het 'n studie gedoen waarby 94 studente betrek was. Die resultate het getoon dat daar 'n beduidende negatiewe verband tussen lokus van kontrole en etiese gedrag gevind is ($p < ,01$). Subjekte met 'n interne lokus van kontrole het dus beduidend meer etiese gedrag ten toon gestel as subjekte met 'n eksterne lokus van kontrole.

Trevino en Youngblood (1990) het ook 'n beduidende verband gevind tussen kognitiewe morele ontwikkeling en etiese gedrag ($p < ,01$). Subjekte met 'n hoër vlak van morele ontwikkeling het dus beduidend meer etiese gedrag openbaar.

Trevino en Youngblood (1990) meld dat subjekte met 'n interne lokus van kontrole en met 'n hoë morele ontwikkelingsvlak dus tot 'n groter mate eties korrek opgetree het.

Murk en Addleman (1992) is van mening dat voortgesette navorsing nodig is aangesien die verband tussen morele redenering en persoonlikheidsveranderlikes, insluitend lokus van kontrole, steeds nie afdoende bepaal is nie. Die resultate blyk teenstrydig te wees.

Daar word in die onderhawige studie ondersoek ingestel of daar 'n beduidende verband bestaan tussen stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole. Die studie sal hopelik bydra tot die beperkte literatuur wat beskikbaar is omtrent hierdie kwessie.

HOOFTUK 4

PROBLEEMSTELLING EN METODE VAN ONDERSOEK

4.1 Inleiding

In hierdie hoofstuk word die hoofdoelstelling en sekondêre doelstellings van die onderhawige studie gestel. Die metode van ondersoek word bespreek aan die hand van die steekproefneming, die meetinstrumente wat gebruik is, die toetsadministrasie en die statistiese tegnieke wat toegepas is.

4.2 Doelstellings

4.2.1 Hoofdoelstelling

Die hoofdoelstelling van die onderhawige studie was die volgende:

Om die aard van die verband tussen vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole by 'n groep Afrikaanssprekende adolessente te bepaal.

4.2.2 Sekondêre Doelstellings

Die volgende sekondêre doelstellings was van toepassing:

- (a) Om die verband tussen verstandtoetstellings en onderskeidelik morele ontwikkeling en lokus van kontrole te bepaal;
- (b) Om die invloed van intellektuele vermoë op die verband tussen morele ontwikkeling en lokus van kontrole na te gaan;

- (c) Om die twee geslagte met mekaar te vergelyk ten opsigte van twee konstrunkte, naamlik die stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole.

4.3 Steekproefneming

Soos in paragraaf 1.3 genoem, is besluit om blanke Afrikaanssprekende graad elf seuns en -meisies vir die doeleindes van hierdie studie te gebruik.

'n Amptelike, skriftelike versoek om vraelyste op die skoliere toe te pas en om elke skolier in die steekproef se verstandtoetstelling, soos gemeet deur die nuwe Suid-Afrikaanse Groeptoets, vanaf die E119-vorms by die skole te verkry, is aan die Uitvoerende Direkteur: Kaaplandse Onderwysdepartement gerig. Nadat goedkeuring verkry is, is voortgegaan om reëlins te tref met die hoofde van die drie betrokke hoërskole, wat elkeen in 'n afsonderlike dorp of stad geleë was, ten einde die betrokke skoliere by die studie te betrek. Die drie skole was vergelykbaar met mekaar wat medium van onderrig, aantal skoliere in die skool en sosio-kulturele omgewing betref.

Gepaste toetsdatums is vasgestel waartydens die meeste of alle graad elf leerlinge van die onderskeie skole teenwoordig sou kon wees. Daar was gevolglik drie toetssessies: een by elke skool. Die hulp van die onderwyser-voorligters is benut met die toepassing van die vraelyste.

Die skoliere het onder geen verpligting gestaan om met die studie behulpsaam te wees nie; deelname was dus vrywillig.

Aanvanklik het die steekproef bestaan uit 303 skoliere wat min of meer gelyk verteenwoordigend was met betrekking tot seuns en meisies. Slegs subjekte wat al drie vraelyste korrek voltooi het en in wie se gesin albei ouers nog teenwoordig was, se routellings kon gebruik word in die studie. Met laasgenoemde vereiste is 'n poging aangewend om die moontlike uitwerking wat enkelouerskap op die resultate sou kon hê, uit te skakel. Die finale steekproef het dus bestaan uit 193 skoliere. Hiervan was 76 (39%) seuns en 117 (61%) meisies.

4.4 Meetinstrumente

'n Biografiese vraelys is gebruik (Kyk Bylae A, p. 82)

Die Redes vir Optrede Vraelys van T.R. Taylor (1978) is gebruik om die stadium van morele ontwikkeling van die subjekte vas te stel.

Die Rotter Interne-eksterne Lokus van Kontrole Vraelys (Rotter, 1966) is gebruik om die skoliere se vlak van lokus van kontrole te bepaal.

Verstandtoetstellings (soos gemeet deur die Nuwe Suid-Afrikaanse Groeptoets) is vanaf die E119-vorms by die onderskeie skole verkry.

4.4.1 Die Redes vir Optrede Vraelys

Taylor (1978) se Reasons for Action Questionnaire (RAQ) is gebruik om die vlak van morele ontwikkeling van die subjekte te meet. Taylor het slegs stadium twee tot vyf stellings in sy meetinstrument ingesluit. Stadium een is uitgelaat aangesien dit relatief min aangetef word by volwasse Westerse bevolkingsgroepe.

Stadium ses is nie in aanmerking geneem nie, aangesien Rest en Taylor, soos aangehaal deur Schoeman (1986) bevind het dat stadiums vyf en ses 'n enkele dimensie as basis het. Stadium ses-individue sal dus na verwagting stadium vyf-stellings bo stadium twee-, drie- en vier-stellings verkies. Verder is dit amper onmoontlik om stadium ses-stellings neer te skryf wat veralgemeningswaarde het. Elke stadium ses-individue besit sy eie stel beginsels en sy eie unieke stadium ses-moraliteit. Dit is om hierdie rede ook onmoontlik om stellings te ontwerp wat op alle stadium ses-individue van toepassing sal wees.

Taylor het 'n vaste responsformaat gebruik om die nasien van die vraelys meer objektief te maak, en sodoende te vergemaklik. Hy het ook 'lemmas' in plaas van dilemmas gebruik om sodoende te probeer verseker dat al die prikkelmateriaal ewe goed daarin sou slaag om redenering op verskillende morele stadia te ontlok. Volgens hierdie

vraelys is daar slegs een manier van optrede vir elke spesifieke morele stadium wat by elke betrokke situasie (lemma) aangedui is. Elke stelling by 'n spesifieke situasie stel dus 'n betrokke morele stadium voor.

Vergelykings van afgepaarde response moet vir elke item ondersoek word, waarna die mees verkieslike stelling deur die toetsling aangedui moet word. Die volledige instruksies lui soos volg:

“In hierdie vraelys word daar van u verwag om beoordelings ten opsigte van redes vir optrede en besluite te maak. Op elke bladsy van die vraelys tree 'n denkbeeldige persoon op 'n bepaalde wyse op of maak 'n bepaalde beslissing. Vier moontlike redes vir elke optrede of besluit word gegee en u moet hierdie redes beoordeel. Daar is geen korrekte of verkeerde antwoorde nie; mense se beoordelings verskil en dit is nie geregverdig om te sê dat die een meer geldig as die ander is nie.

Bo-aan elke bladsy is daar 'n sin of kort paragraaf waarin die besluit of die optrede van 'n denkbeeldige persoon beskrywe word. Daaronder verskyn vier moontlike redes vir hierdie optrede en elke rede word deur middel van 'n letter aangedui. U taak is om pare redes met mekaar te vergelyk, met ander woorde, u moet twee redes op 'n keer beskou en een van die twee in voorkeur bo die ander kies. U taak is dus om te besluit watter rede na u mening die sterkste invloed op die gedrag van die denkbeeldige persoon behoort uit te oefen.

Op elke bladsy verskyn daar altyd ses pare redes wat u moet beoordeel.

Gestel die redes op 'n bepaalde bladsy word met q, r, s en t aangedui. Die ses paar redes word dan in ses kompartemente soos volg aangedui:

s	of	r
---	----	---

q of t

q of r

t of s

q of s

t of r

U moet by elke paar een rede in voorkeur bo die ander kies. As u byvoorbeeld by die eerste paar van mening is dat s 'n groter invloed op die denkbeeldige persoon se gedrag behoort uit te oefen, dan moet u "s" met 'n kruis merk,

 of r

U voorkeur moet in elkeen van die ses kompartemente op 'n soortgelyke wyse gemerk word; een rede vir elke paar moet met 'n kruis aangedui word. Die rede (argument) wat u vir elke paar merk, moet dié een wees wat u dink die grootste invloed op die

gedrag van die denkbeeldige persoon uitoefen. Voorat u 'n kruis maak, moet u die twee betrokke redes weer noukeurig deurlees sodat u volle kennis van die inhoud daarvan dra. Hier is 'n voorbeeld van 'n stel wat op die regte manier ingevul is:

of

of

of

of

of

of

U moet by elke paar een rede in voorkeur bo die ander kies.

Gaan voort met die volgende bladsy as u 'n bepaalde bladsy voltooi het. Elke bladsy beskryf 'n ander situasie. Daar is 15 situasies.

Daar is geen tydsbeperking nie, maar moenie te veel tyd aan enige situasie bestee nie.

BLAAI ASSEBLIEF OM EN BEGIN”

As voorbeeld van watter soort situasies in die vraelys beskryf is, is situasie 1 gebruik.

“1. Hennie is ‘n rekenmeester by ‘n groot organisasie, hy kry die geleentheid om ‘n groot bedrag geld te verduister. Hy verduister nie die geld nie.

MOONTLIKE REDES WAAROM GELD NIE VERDUISTER WORD NIE:

- (a) Hy sal groot skande oor homself en sy gesin bring deur die oneerlike daad van geldverduistering. Die goeie opinie wat sy kollegas van hom het, sou ook ernstig deur die optrede geskaad word.
- (b) As hy die geld verduister, verbreek hy die wet. Dit is sy plig as verantwoordelike persoon om onkreukbare eerlikheid aan die dag te lê.
- (c) Die kans dat ‘n geldverduisteraar nie gevang word nie, is skraal. As hulle hom sou vang, sal hy sy werk verloor of iets erger sal met hom gebeur.
- (d) Die verduisteraar neem geld in besit wat nie op ‘n regverdige wyse verdien is nie en wat aan iemand anders behoort wat daarop geregtig is.

Merk een van elke paar redes hieronder wat, na u mening, Hennie die sterkste behoort te beïnvloed om nie die geld te verduister nie.

b of d

a	of	b
---	----	---

b	of	c
---	----	---

d	of	c
---	----	---

c	of	a
---	----	---

d	of	a
---	----	---

..."

Schoeman (1986) meld dat goeie konstrugeldigheid vir hierdie vraelys deur Taylor verkry is, terwyl die betroubaarheidskoëffisiënte vir al die stadia volgens die Kuder-Richardson 20-formule ,80 en hoër is. Die items meet dus oorwegend dieselfde saak, naamlik stadia van morele denke / -ontwikkeling.

4.4.1.1 Nasienprosedure van die Taylor-Vraelys

Elke subjek se voltooide vraelys is eers sorgvuldig nagegaan om te sien of daar by die afgepaarde redes vir optrede konsekwent geantwoord is. Daar is dus gekyk of elke toetsling alle afgepaarde redes noukeurig bestudeer het voordat hy sy kruisies gemaak het. Kringvormige driegroepe word gewoonlik gevorm indien 'n toetsling die afgepaarde redes op arbitrêre wyse beantwoord het. Volgens Taylor (aangehaal in Schoeman,

1986) is daar by elke situasie in die vraelys 'n duidelike morele redeneringsvlak, wat hy 'n "clear winner" noem, waarvolgens 'n proefpersoon sal reageer op die afgepaarde redes vir optrede in 'n situasie.

'n Konsekwente beantwoording met 'n "clear winner" of algehele wenner sou so daar uitsien:

b of ✕

✕ of b

b of ✕

d of ✕

✕ of a

d of ✕

In hierdie voorbeeld sou "c" die oorwegende rede wees waarom die denkbeeldige persoon op 'n spesifieke wyse in die situasie opgetree het. Indien twee "c's", twee "d's"

en twee “a’s” byvoorbeeld gemerk is, sou die kombinasie as ‘n kringvormige driegroep bekend staan.

Volgens Taylor kan die navorser self besluit of hy meer as een kringvormige driegroep in ‘n spesifieke protokol wil toelaat, maar dit word verkies dat ‘n vraelys met meer as drie sodanige groepe liefers nie in aanmerking geneem behoort te word nie.

Die vraelys is nagesien deur vas te stel volgens watter morele stadium elke item respektiewelik beoordeel is, en daarna is die gemiddelde morele stadium van die item in geheel vasgestel.

Vir die eerste fase in die nasienproses het Taylor ‘n antwoordstel by sy vraelys ingesluit waarop aangedui is watter morele stadium deur elke letter van die alfabet naas die vier redes vir elke optrede weerspieël word. Daar kan dan dadelik vasgestel word watter morele stadium-redenering by ‘n spesifieke lemma aangewend is deurdat die letter van die alfabet wat as die “clear winner” in die afgepaarde redes uitstaan, sy betrokke morele stadium verskaf, of dan stadium twee, drie, vier of vyf. Naas elke itemnommer op die antwoordstel is aangedui watter stadium (twee tot vyf) deur elke betrokke letter van die alfabet verteenwoordig word.

Nadat elke skolier se morele stadium vir elke item/lemma neergeskryf is, is die somtotaal van die stadia vasgestel. Aangesien party leerlinge ‘n oneweredige verspreiding van stadia by seker items gehad het en nie op ‘n konsekwente stadium geredeneer het nie, is die gemiddelde van elke leerling se stadia vasgestel. Indien toetsling C se antwoorde byvoorbeeld soos volg daar uitgesien het: Items 1 –5: stadium drie; items 6 – 8: stadium vier; items 9 – 12: stadium twee en items 13 – 15: stadium vyf, is ‘n somtotaal van 50 verkry, met ‘n gemiddelde morele stadium van 3,33 (afgerond tot die tweede desimale syfer). So ‘n desimale syfer sou ook heel moontlik ‘n meer realistiese weerspieëling van ‘n toetsling se morele stadium wees as slegs ‘n heelgetal.

4.4.2 Die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys

Die Rotter I - E Skaal is deur Rotter (1966) ontwikkel vanaf die James Skaal wat uit 60 items bestaan het. Die skaal bestaan uit 29 items, waarvan 6 "buffer" items is, en dit beskik oor 'n "geforceerde keuse" formaat. Daar is 'n gemeenskaplike tema wat deur al 46 opsies loop, maar daar is vier afsonderlike temas wat gesuperimponer is op hierdie gemeenskaplike tema. Die I - E skaal stel nie eenvoudig geluk en vaardigheid as teenoorgestelde kante van dieselfde dimensie teen mekaar nie (Rotter, 1966).

'n Persoon wat 'n telling behaal aan die eksterne kant van die I - E skaal glo egter (a) dat die versterking skedule in sy wêreld kompleks en moeilik is - dit wil sê, hy lewe in 'n moeilike wêreld; (b) dat ywer en bekwaamheid in die algemeen nie beloon word nie - dit wil sê, hy lewe in 'n onbillike en onregverdige wêreld; (c) dat sy omgewing geprogrammeer is met 'n lukrake versterking skedule - dit wil sê, hy lewe in 'n wêreld wat afhang van geluk; of (d) dat die regering onsimpatiek en nie tegemoetkomend is nie. Vanuit Rotter se teoretiese perspektief is hierdie vier tipes van ekternaliteit funksioneel ekwivalent. Enige een van hierdie oortuigings (dit is 'n moeilike wêreld; dit is 'n onbillike wêreld; dit is 'n toevallige wêreld; dit is 'n polities onsimpatieke en ontegemeetkomende wêreld) sal hanteringsvaardighede inhibeer en die self-esteem verlaag. Elk van die vier bronne van kontrole sal daartoe lei dat die persoon tot die volgende gevolgtrekking kom: "Daar is geen sin in om te probeer nie; dit sal geen verskil maak as ek probeer nie." Volgens Hendriks (1985) is hierdie vier bronne van kontrole onderskeibaar en relatief ongekorreleer.

Verskeie studies toon dat die I - E Skaal wel geldige metings lewer. Volgens Rotter (1966) wissel die interne betroubaarheidskoëffisiënte tussen ,65 en ,79 en die toets-hertoets betroubaarheidskoëffisiënte tussen ,49 en ,83. Robinson en Shaver (1973) meld dat 'n interne betroubaarheidskoëffisiënt van ,70 verkry is met 'n steekproef bestaande uit 400 studente. In Collins (1974) se bespreking van die faktore van die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys word aangedui dat die skaal 'n betroubaarheidskoëffisiënt van ,90 opgelewer het. Verdere ondersteuning vir die skaal se geldigheid en betroubaarheid word deur Joe (1971) gerapporteer.

Die Rotter skaal word in 'n eksterne rigting nagesien met die hoër telling wat 'n groter mate van ekternaliteit aandui. Die Rotter skaal is nie gestandaardiseer vir die Suid-Afrikaanse situasie nie. Daar is egter besluit om die skaal in die onderhawige studie te gebruik aangesien dit 'n betroubare meetinstrument van lokus van kontrole is, en dit reeds in vorige studies in Suid-Afrika gebruik is (byvoorbeeld Riordan, 1978). Verder is die roupunte gebruik om enige partydigheid te voorkom wat moontlik mag ontstaan het as gevolg van die gebruik van norms wat nie toepaslik is vir die groep wat bestudeer is nie.

'n Afrikaanse vertaling is vanaf die Departement Sielkunde van die Universiteit van Port Elizabeth verkry. Hierdie Afrikaanse vertaling van die vraelys is suksesvol deur De Jager (1987) Hendricks (1985) en Riordan (1978) in studies gebruik.

4.4.3 Die Nuwe Suid-Afrikaanse Groeptoets (NSAGT)

Hierdie groepintelligensietoets gee 'n meting van die algemene vlak van verstandelike funksionering. Volgens Van der Westhuizen (aangehaal in Smit, 1985) is die bepaling van die algemene vlak van intellektuele funksionering van 'n individu deur die groepmetode daarop gemik om op die mees ekonomiese wyse 'n aanduiding van die algemene verstandvermoë te bekom.

Die NSAGT bestaan uit drie verbale en drie nie-verbale subtoetse. Elke subtoets bestaan uit dertig items waarvan die eerste vyf in die vooroefening gebruik word.

Drie reekse van die NSAGT is beskikbaar, naamlik:

Junior:	8 – 11 jaar,
Intermediêr:	10 – 14 jaar,
Senior:	13 – 17 jaar.

Die betroubaarheidskoëffisiënte van die totaal-tellings van die NSAGT is volgens die Kuder-Richardson-formule-21 bereken en is ,97 vir die Junior reeks en ,90 vir die Senior

reeks (Smit, 1985). Uit hierdie syfers blyk dit dat die inter-itembetroubaarheid van die NSAGT oor die algemeen hoog is.

Volgens Van der Westhuizen (aangehaal in Smit, 1985) het die NSAGT homself reeds bewys as 'n betroubare meetinstrument. Afgesien van die betroubaarheidskoëffisiënte wat met die standaardisering verkry is, is daar vele navorsingsprojekte waar die NSAGT gebruik is en verdere hoë betroubaarheidskoëffisiënte gelewer het. Die samevallende geldigheid van die toets blyk ook hoog te wees.

4.5 Toetsadministrasie

Soos genoem in paragraaf 4.3 is daar by elk van die drie skole gebruik gemaak van die onderwyser-voorigter om behulpsaam met die afneem van die vraelyste te wees. Hierdie persone was ook behulpsaam deurdat hulle die verstandtoetstellings, soos gemeet deur die NSAGT, van al die subjekte aan die navorser verskaf het. Verder was al drie behulpsaam met die reëling en organisering van die onderskeie toetsessies.

Die toetsessies is gereël vir drie agtereenvolgende dae tydens die laaste week van die derde kwartaal van die betrokke skooljaar. By al drie die skole was die leerlinge reeds klaar met die eksamen en is daar dus so min moontlik inbreek gemaak op die skolastiese aktiwiteite van die drie skole en die skoliere. By elke skool het die toetsing plaasgevind in die skoolsaal gedurende 'n enkele groeptoetsing.

Die toetsessies het ongeveer een en 'n half uur geduur (ongeveer 10 minute vir die biografiese vraelys, 20 minute vir die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys en een uur vir die Redes vir Optrede Vraelys).

Aangesien dit belangrik was dat elke toetsling die biografiese vraelys, die Rotter en Redes vir Optrede Vraelys gesamentlik moes invul, is vir elke subjek 'n pakket saamgestel wat bestaan het uit die drie vraelyste. Eerstens is die biografiese vraelys ingevul, gevolg deur die Rotter en laastens die Redes vir Optrede Vraelys.

Die instruksies vir die korrekte voltooiing van die vraelyste is deur die navorser self aan die toetslinge verduidelik. Die navorser was gedurende die hele toetssessie teenwoordig om vrae te beantwoord en onduidelikhede op te klaar. Na die afhandeling van die onderskeie toetssessies is die toetspakkette deur die navorser ingeneem.

4.6 Statistiese Tegnieke

Professor J.S. Maritz, statistikus verbonde aan die Universiteit van Stellenbosch, was behulpsaam met die statistiese verwerkings van die roudata.

Daar is van frekwensietabelle, histogramme en beskrywende statistiek gebruik gemaak om die stadium van morele ontwikkeling en lokus van kontrole binne die steekproef aan te dui.

Die verband tussen onderskeidelik morele ontwikkeling en lokus van kontrole, morele ontwikkeling en intelligensie en lokus van kontrole en intelligensie is ontleed met behulp van Bravais-Pearson korrelasiekoeffisiënte.

Daar is van parsiele korrelasie gebruik gemaak om die invloed van intelligensie op die verband tussen morele ontwikkeling en lokus van kontrole te ondersoek.

Variansie-ontledings is gedoen om die twee geslagte te vergelyk ten opsigte van onderskeidelik stadium van morele redenering en lokus van kontrole.

Die 5%-beduidendheidspeil is vir alle statistiese toetse gehandhaaf.

Alle roudata is op aanvraag by die navorser beskikbaar.

HOOFSUK 5

RESULTATE VAN HIERDIE ONDERSOEK

5.1 Inleiding

Die resultate van die studie sal vervolgens bespreek word.

Die verspreiding van routellings behaal deur die totale steekproef (N = 193) met betrekking tot onderskeidelik lokus van kontrole en morele ontwikkeling word in Tabelle 1 en 2 weergegee.

In Figure 1 tot 4 word histogramme gebruik om die geslagte te vergelyk ten opsigte van lokus van kontrole en stadium van morele ontwikkeling.

Beskrywende statistiek ten opsigte van beide geslagte vir die veranderlikes lokus van kontrole, stadium van morele ontwikkeling en intelligensie word in Tabel 3 weergegee.

In Tabel 4 word die resultate van die korrelasie-analise weergegee wat die verband tussen tellings op onderskeidelik die Rotter, Taylor en NSAGT vir die totale steekproef (N = 193) aandui.

In paragraaf 5.7 word die invloed van intellektuele vermoë op die verband tussen vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole bespreek.

In Tabelle 5 en 6 word die resultate van die variansie-ontleding weergegee om die twee geslagte met mekaar te vergelyk ten opsigte van die twee konstrakte lokus van kontrole en stadium van morele ontwikkeling.

5.2 Verspreiding van Routellings: Lokus van Kontrole

Eerstens is 'n frekwensietabel opgestel om die verspreiding van routellings met betrekking tot lokus van kontrole binne die totale steekproef (N = 193) aan te dui. Hoër tellings dui op 'n groter mate van eksterne lokus van kontrole en lae tellings dui op 'n groter mate van interne lokus van kontrole.

Tabel 1

Frekwensietabel van Tellings op die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys

Tellings	f	%
21 - 22	0	0
19 - 20	6	3,1
17 - 18	13	6,7
15 - 16	18	9,3
13 - 14	25	13,0
11 - 12	37	19,1
9 - 10	41	21,2
7 - 8	30	15,5
5 - 6	17	8,8
3 - 4	5	2,6
1 - 2	1	0,5
<hr/> i = 2		<hr/> N = 193

Dit blyk uit Tabel 1 dat die meeste subjekte 55,8% I – E tellings behaal het vanaf 7 – 12, met redelik min subjekte aan die twee uiterstes van die skaal. Dit wil voorkom asof daar 'n geneigdheid was tot meer interne lokus van kontrole by die totale steekproef. Die gemiddelde vir die totale steekproef op die Rotter was 10,99 en die standaardafwyking gelyk aan 3,81.

5.3 Verspreiding van Routellings: Morele Ontwikkeling

Stadium van morele ontwikkeling binne die totale steekproef (N = 193) word in Tabel 2 weergegee met behulp van 'n frekwensietabel. Hoë tellings op die Taylor-vraelys dui op hoë mate van gevorderdheid met betrekking tot stadium van morele ontwikkeling. Die gemiddelde vir die totale groep op die Taylor was 3,70 en die standaardafwyking gelyk aan 0,51.

Tabel 2

Frekwensietabel van Tellings op die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor

Telling	f	%
4,7 - 4,89	0	0
4,5 - 4,69	5	2,6
4,3 - 4,49	17	8,8
4,1 - 4,29	22	11,4
3,9 - 4,09	38	19,7
3,7 - 3,89	28	14,5
3,5 - 3,69	20	10,4
3,3 - 3,49	15	7,8
3,1 - 3,29	23	11,9
2,9 - 3,09	10	5,2
2,7 - 2,89	6	3,1
2,5 - 2,69	7	3,6
2,3 - 2,49	1	0,5
2,1 - 2,29	1	0,5
$i = 0,2$	$N = 193$	

Dit blyk uit Tabel 2 dat die meeste subjekte (56%) tellings vanaf 3,5 tot 4,29 behaal het. Indien in ag geneem word dat die skaal strek vanaf 2 tot 5, is dit duidelik dat baie min subjekte tellings behaal het aan die twee uiterstes van die skaal. Die frekwensies toon

dat die meeste subjekte tot op 'n konvensionele vlak van morele redenering ontwikkel het.

5.4 Histogramme

Voorts is daar histogramme gebruik om aan te dui hoe die geslagte vergelyk ten opsigte van lokus van kontrole en stadium van morele ontwikkeling.

Figuur 1 is 'n histogram van die tellings deur die seuns ($n = 76$) verkry op die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys.

<u>Mdpt. van klas</u>	<u>Frekwensie</u>
2	0
4	2**
6	7*****
8	9*****
10	23*****
12	19*****
14	8*****
16	4****
18	3***
20	1*
22	0

Figuur 1 Histogram van Rotter (Seuns; $n = 76$)

Figuur 2 is 'n histogram van die tellings vir meisies (n = 117) op die Rotter Interne-
Eksterne Lokus van Kontrole vraelys.

<u>Mdpt. van klas</u>	<u>Frekwensie</u>
2	1*
4	3***
6	10*****
8	21*****
10	18*****
12	18*****
14	17*****
16	14*****
18	10*****
20	5*****
22	0

Figuur 2 Histogram van Rotter (Meisies; n = 117)

In Figuur 3 word 'n histogram van die tellings vir seuns ($n = 76$) op die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor weergegee.

<u>Mdpt. van klas</u>	<u>Frekwensie</u>
2,2	0
2,4	1*
2,6	4****
2,8	2**
3,0	8*****
3,2	11*****
3,4	8*****
3,6	8*****
3,8	7*****
4,0	12*****
4,2	8*****
4,4	7*****
4,6	0

Figuur 3 Histogram van Taylor (Seuns; $n = 76$)

'n Histogram van die tellings vir meisies (n = 117) op die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor word in Figuur 4 weergegee.

<u>Mdpt. van klas</u>	<u>Frekwensie</u>
2,2	1*
2,4	0
2,6	3***
2,8	4****
3,0	2**
3,2	12*****
3,4	7*****
3,6	12*****
3,8	21*****
4,0	26*****
4,2	14*****
4,4	10*****
4,6	5*****

Figuur 4 Histogram van Taylor (Meisies; n = 117)

5.5 Beskrywende Statistiek

In Tabel 3 word beskrywende statistiek gerapporteer vir die verspreiding van gegewens van die twee geslagte onderskeidelik vir elk van die drie veranderlikes naamlik: lokus van kontrole, soos gemeet deur die Rotter vraelys; stadium van morele ontwikkeling (Taylor) en verstandtoetstellings, soos gemeet deur die Nuwe Suid-Afrikaanse Groeptoets (NSAGT).

Tabel 3

Beskrywende Statistiek vir Beide Geslagte vir Lokus van Kontrole (Rotter), Stadium van Morele Ontwikkeling (Taylor) en Intellektuele Vermoë (NSAGT)

	Geslag	n	\bar{X}	Mdn	s	Sx
Rotter	M	76	10,50	10,00	3,26	0,37
	V	117	11,31	11,00	4,13	0,38
Taylor	M	76	3,58	3,57	0,53	0,06
	V	117	3,78	3,86	0,49	0,05
NSAGT	M	76	113,91	114,00	13,19	1,51
	V	117	115,44	116,00	11,16	1,03

Indien die resultate in Figuur 3, Figuur 4 en Tabel 3 nader bestudeer word, is dit duidelik dat die meisies gemiddeld hoër tellings behaal het op die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor. Dit sou impliseer dat die vroulike leerlinge as 'n groep verder gevorder het in hul morele ontwikkeling as die manlike leerlinge (Kyk Tabel 6 p. 67 vir die toets van die beduidendheid van verskille).

Indien die gemiddelde telling wat die seuns ($\bar{X} = 3,58$), sowel as die meisies ($\bar{X} = 3,78$) op Taylor se vraelys behaal het, afgerond word tot die naaste heelgetal, is dit gelyk aan 4 (sien Tabel 3). Dit stem ooreen met stadium 4 van morele ontwikkeling van Kohlberg se ses stadia van morele ontwikkeling. Dit is dus uit die resultate duidelik dat die totale steekproef op 'n konvensionele morele vlak geredeneer het.

5.6 Korrelasie-analise

Met betrekking tot die hoofdoelstelling is die aard van die verband tussen morele ontwikkeling en lokus van kontrole ondersoek deur middel van die Bravais-Pearsonkorrelasiekoëffisiënt. Hierdie resultate word in Tabel 4 aangedui.

Tabel 4

Bravais-Pearson Korrelasiekoëffisiënte (r) tussen die Onderskeie Veranderlikes vir die Totale Steekproef (N = 193)

Korrelasies	r	p
Rotter en Taylor	-,28	,001
Rotter en NSAGT	,07	,327
Taylor en NSAGT	-,10	,183

Dit blyk uit Tabel 4 dat daar 'n beduidende negatiewe korrelasie ($r(193) = -,28$; $p = ,001$) gevind is tussen die tellings behaal op die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys en die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor en dat hierdie verband statisties beduidend was. Dit dui daarop dat 'n interne lokus van kontrole saam varieër met hoër vlakke van morele ontwikkeling en dat eksterne lokus van kontrole varieër met laer vlakke van morele ontwikkeling. Die hoofdoelstelling is dus beantwoord.

Vanuit sekondêre doelstelling (a) volg dat die aard van die korrelasies tussen onderskeidelik lokus van kontrole en intelligensie, en morele ontwikkeling en intelligensie ondersoek is deur middel van die Bravais-Pearsonmetode.

Dit blyk uit Tabel 4 dat daar 'n onbeduidende positiewe korrelasie ($r(193) = ,07$; $p = ,327$) gevind is tussen die tellings wat die subjekte behaal het op die Rotter en hul verstandtoetstellings.

Verder blyk dit uit Tabel 4 dat daar 'n onbeduidende negatiewe verband ($r(193) = -,10$; $p = ,183$) gevind is tussen die tellings behaal op die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor en die verstandtoetstellings.

5.7 Invloed van Intellektuele Vermoë

Na aanleiding van sekondere doelstelling (b) is die invloed van intelligensie op die verband tussen vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole ondersoek. Ten einde dit te kon doen is die partiële korrelasie ($r_{12.3}$) tussen lokus van kontrole en vlak van morele ontwikkeling bereken, terwyl die derde veranderlike, intelligensie, konstant gehou is.

Daar is 'n negatiewe korrelasie ($r_{12.3} = ,28$) gevind wat statisties beduidend was ($p < ,001$).

Dit blyk uit bogenoemde resultaat dat die partiële korrelasiekoëffisiënt ($r_{12.3}$) presies dieselfde is as die Bravais-Pearsonkorrelasiekoëffisiënt ($r = -,28$), tussen tellings behaal op die Rotter en tellings behaal op die Taylor vraelys (kyk Tabel 4), waarin die veranderlike intelligensie nie konstant gehou is nie. Dit dui daarop dat intelligensie in die onderhawige studie byna geen invloed op die verband tussen vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole uitgeoefen het nie.

5.8 Vergelyking van die Geslagte

Volgens sekondêre doelstelling (c) is die twee geslagte se response met mekaar vergelyk ten opsigte van die twee konstrukte, lokus van kontrole en stadium van morele ontwikkeling. In beide gevalle is gebruik gemaak van variansie-ontleding om die groepe met mekaar te vergelyk.

In Tabel 5 word die resultate weergegee van die variansie-ontleding wat gedoen is op die tellings soos behaal op die Rotter Interne-Eksterne Lokus van Kontrole Vraelys.

Tabel 5

Resultate van die Variansie-ontleding vir Tellings op die Rotter Vraelys om die Geslagte te Vergelyk.

Soort	Som van		Skatting van		
Variansie	kwadrate	gv	populasie	F	p
			variensie		
Tussen					
groepe	30,1	1	30,1	2,07	,152
Binne					
groepe	2773,9	191	14,5		
Totaal	2804,0	192			

Dit blyk volgens Tabel 5 dat die verskil tussen die gemiddeldes van die twee geslagte ten opsigte van hul prestasie op die Rotter nie statisties beduidend was nie ($p = ,152$). Die twee geslagte het dus nie ten opsigte van die konstruk van lokus van kontrole verskil nie.

In Tabel 6 word die resultate weergegee van die variansie-ontleding wat op die Taylor-vraelys gedoen is.

Tabel 6

Resultate van die Variansie-ontleding vir Tellings op die Taylor Vraelys om die Geslagte te Vergelyk

Soort Variansie	Som van Kwadrate	gv	Skatting van populasie-variensie	F	p
Tussen groepe	1,704	1	1,704	6,68	,011
Binne groepe	48,750	191	0,255		
Totaal	50,454	192			

Dit blyk uit Tabel 6 dat die verskil tussen die gemiddeldes van die twee geslagte ten opsigte van hul tellings op die Redes vir Optrede Vraelys van Taylor beduidend is op die 5%-peil ($p = ,011$). Daar kan dus met 95% sekerheid gesê word dat die twee geslagte beduidend van mekaar verskil ten opsigte van die konstruk morele ontwikkeling. Uit Tabel 3 (p. 63) blyk dit dat die meisies as 'n groep verder gevorder het in hul morele ontwikkeling as die seuns.

HOOFSTUK 6

BESPREKING EN GEVOLGTREKKING

6.1 Inleiding

Die verskillende doelstellings wat vir hierdie ondersoek gestel is, is in hoofsaak bereik.

Een van die grootste probleme wat geïdentifiseer is in die onderhawige ondersoek, was dat navorsing wat handel oor die verband tussen die vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole uiters skaars is in die literatuur. Dit is dus eerstens ten doel gestel om die verband tussen hierdie twee konstrakte te bepaal en sò by te dra tot die beperkte navorsingsbevindings wat omtrent hierdie kwessie beskikbaar is.

6.2 Die Verband tussen Vlak van Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole

Uit die resultate van die onderhawige studie blyk dit dat daar 'n geneigdheid was tot meer interne lokus van kontrole by die totale steekproef (N = 193).

Die resultate toon verder dat die meeste subjekte tot op 'n konvensionele vlak van morele redenering ontwikkel het. Op die vlak van konvensionele moraliteit konformeer die individu met persoonlike verwagtinge en die sosiale orde. Die verwagtinge van die individu se groep, gesin of nasie word dus nie net gehandhaaf en ondersteun nie, maar daar word ook daarmee gekonformeer, ongeag die onmiddellike en logiese gevolge (Schoeman, 1986).

Indien die gemiddelde telling wat die totale steekproef op Taylor se vraelys behaal het, afgerond word tot die naaste heelgetal, is dit gelyk aan 4. Dit stem ooreen met stadium 4 van morele ontwikkeling ("wet en orde"-oriëntasie) van Kohlberg se ses stadia van morele ontwikkeling. Rosen (1980) meld dat gedurende hierdie stadium, die adolessent

begin om gesag, neergelegde reëls en die behoud van die sosiale orde te respekteer. Volgens Louw et al. (1985) en Schoeman (1986) behels korrekte gedrag die nakoming van 'n individu se plig, respekbetoning vir gesag en behoud van die sosiale orde. Die individu ervaar 'n verpligting om wette te gehoorsaam en om dienste te verrig.

Daar is 'n beduidende negatiewe verband ($r(193) = -.28; p = .001$) gevind tussen lokus van kontrole en vlak van morele ontwikkeling. Dit dui daarop dat, by die groep Afrikaanssprekende adolessente, soos in hierdie studie gebruik, 'n interne lokus van kontrole saamgaan met 'n hoër vlak van morele ontwikkeling en 'n eksterne lokus van kontrole saamgaan met 'n laer vlak van morele ontwikkeling. Hierdie resultate kan as ondersteuning dien vir resultate verkry deur navorsers soos Guthrie (1985), Johnson et al. (aangehaal in Lefcourt, 1976), Johnson en Gormly (1972), Midlarski (aangehaal in Lefcourt, 1976), Murk en Addleman (1992) en Trevino en Youngblood (1990).

Bogenoemde resultaat mag impliseer dat hoe verder 'n individu vorder met betrekking tot morele ontwikkeling, hoe meer intern sal sy lokus van kontrole wees.

Namate die persoon dus ontwikkel vanaf 'n pre-konvensionele vlak van morele redenering tot 'n konvensionele vlak van morele redenering en later 'n post-konvensionele vlak van morele redenering sal sy waargenome lokus van kontrole verskuif vanaf die meer eksterne kant van die kontinuum tot die meer interne kant van die kontinuum.

6.3 Die Verband tussen Verstandtoetstellings en Onderskeidelik Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole

In hierdie studie is daar nie 'n beduidende verband gevind tussen intellektuele vermoë en lokus van kontrole nie. 'n Beduidende verband is ook nie tussen intellektuele vermoë en vlak van morele ontwikkeling gevind nie.

Die resultate van hierdie ondersoek stem ooreen met dié van Rotter (aangehaal in Riordan, 1978) wat geen beduidende verband kon vind tussen verstandtoetstellings en lokus van kontrole nie. Navorsers soos Bar-Tal en Bar-Zohar (1977), Buck en Austrin

(1971), Gordon et al. (1977), Otten (1977) en Wehmeyer (1993) weerspreek egter bogenoemde resultate.

Die kognitiewe-ontwikkelingsteorie van morele oordeel is gebaseer op die uitgangspunt dat die ontwikkeling van morele oordeel verband hou met die universele kenmerke van intellektuele ontwikkeling namate die ontwikkeling met toename in ouderdom plaasvind (Kohlberg, 1969).

Die feit dat die steekproef in die onderhawige studie homogeen was met betrekking tot ouderdom (graad elf leerders) en dat die subjekte meestal binne die gemiddelde tot bogemiddelde IK-groepe geval het, kan bogenoemde resultate verklaar. Kohlberg (1969) vind dat die verband tussen morele oordeel en intellektuele vermoëns kromlynig is. In ondergemiddelde IK-groepe is 'n beduidende reglynige korrelasie ($r = ,53$) tussen die verstandtoetstellings en die vlak van morele oordeel gevind terwyl 'n onbeduidende korrelasie by bogemiddelde IK-groepe gevind is.

6.4 Die Invloed van Intellektuele Vermoë op die Verband tussen Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole

In die onderhawige studie het intellektuele vermoë ook weinig tot geen invloed op die verband tussen vlak van morele ontwikkeling en lokus van kontrole gehad nie. Met die eerste oogopslag blyk hierdie resultate teenstrydig te wees met die literatuur.

Volgens Heyns (1978) bestaan daar 'n noue verband tussen 'n individu se vlak van logiese denke en sy vlak van morele oordeel.

Navorsers soos Arbuthnot en Harris et al. (aangehaal in Heyns, 1978) en Murk en Addleman (1992) het gevind dat daar 'n beduidende korrelasie tussen die vlak van morele oordeel en intellektuele vermoë bestaan. Die resultate van die onderhawige studie ondersteun egter Kohlberg (1969) se siening dat die verband tussen vlak van morele oordeel en intellektuele vermoëns kromlynig is. Kohlberg (1969) kon nie 'n beduidende verband tussen intellektuele vermoë en vlak van morele oordeel by gemiddelde tot bogemiddelde IK-groepe vind nie. Die subjekte wat deel gevorm het

van die steekproef in die onderhawige studie het meestal binne die gemiddelde tot bogemiddelde IK-groepe geval. Cracy en Cross (aangehaal in Heyns, 1978) maak die afleiding dat kinders wat intellektueel ondergemiddeld is, gewoonlik ook ten opsigte van morele oordeel ondergemiddeld is, maar dat bogemiddelde of skrandere kinders nie noodwendig ten opsigte van morele oordeel bogemiddeld is nie.

Die verband tussen morele oordeel en intellektuele vermoë word dus so geïnterpreteer dat 'n bepaalde vlak van kognitiewe ontwikkeling 'n noodsaaklik, maar nie voldoende, voorvereiste vir 'n ooreenkomstige vlak van morele oordeel is nie (Kohlberg, 1969; Lickona, 1976; Tomlinson-Keasey & Keasey, 1974).

6.5 Vergelyking van die Geslagte ten opsigte van Stadium van Morele Ontwikkeling en Lokus van Kontrole.

Die resultate van die studie toon dat die twee geslagte nie ten opsigte van die konstruk van lokus van kontrole verskil het nie. Hierdie resultaat word ondersteun deur Gordon et al. (1977) wat geen geslagsverskille kon vind, ten opsigte van lokus van kontrole, by graad 6 kinders nie. Murk en Addleman (1992) kon geen beduidende geslagsverskille by 'n groep universiteitstudente vind nie.

Navorsers soos Austrin en Buck (aangehaal in Riordan, 1978), Boor (1973) en Wehmeyer (1993) meld egter dat daar wel beduidende verskille bestaan tussen die geslagte wat betref lokus van kontrole.

Laastens is daar in die onderhawige studie gevind dat die twee geslagte beduidend van mekaar verskil ten opsigte van die konstruk morele ontwikkeling. Dit blyk dat die graad 11 meisies in hierdie steekproef moreel verder ontwikkel het as die -seuns. Hierdie resultaat ondersteun die resultate van Eisenberg et al. (1991), Henry (aangehaal in Snyman, 1980) Lockwood (1975), Rest et al. (1969) asook Schonberg (aangehaal in Snyman, 1980).

6.6 Afsluiting

Die feit dat daar in die onderhawige studie van blanke Afrikaanssprekende graad elf seuns en –meisies gebruik gemaak is, laat onmiddellik die vraag ontstaan hoe hierdie groepe ten opsigte van morele ontwikkeling en lokus van kontrole met ander groepe vergelyk. Hierdie navorsing behoort dus uitgebrei te word na ander kulturele groepe, asook na verskillende ontwikkelingsgroepe soos vroeë adolessente, vroeë volwassenes en bejaardes.

Piaget (aangehaal in Louw et al., 1985) is van mening dat kinders volkome morele rypwording bereik aan die einde van die middelkinderjare. Kohlberg (aangehaal in Louw et al. 1985) verskil sterk met Piaget en is van mening dat kinders van hierdie ouderdom nog baie ver verwyderd is van 'n vlak van morele ontwikkeling wat deur outonome individuele gewetensbeginsels gekenmerk word. Morele ontwikkeling is volgens Kohlberg (1976) 'n proses met 'n basiese kognitiewe strukturele komponent wat kan strek oor die volle lewensduurte van die individu.

Longitudinale navorsing wat strek oor verskillende stadia van menslike ontwikkeling sal dus meer lig werp op die konstruk morele ontwikkeling en die verband met lokus van kontrole.

VERWYSINGSLYS

- Bachrach, R., Huesmann, L.R., & Peterson, R. A. (1977). The relation between locus of control and the development of moral judgement. *Child development*, 48, 1340 – 1352.
- Baek, H. (2002). A comparative study of moral development of Korean and British Children, *Journal of Moral Education*, 31 (4), 373 – 391.
- Bar-Tal, D., & Bar-Zohar, Y. (1977). The relationship between perception of locus of control and academic achievement: review and some educational implications. *Contemporary Educational Psychology*, 2, 181 – 199.
- Bialer, I. (1961). Conceptualisation of success and failure in mentally retarded and normal children. *Journal of Personality*, 29, 303 – 320.
- Boor, M. (1973). Dimensions of internal-external control and academic achievement. *Journal of Social Psychology*, 90, 163 – 164.
- Brendel, J.M., Kolbert, J.B., & Foster, V.A. (2002) Promoting student cognitive development. *Journal of Adult Development*, 9 (3), 217 – 227.
- Buck, M.R., & Austrin, H.R. (1971). Factors related to school achievement in an economically disadvantaged group. *Child Development*, 42, 1813 – 1826.
- Collins, B.E. (1974). Four components of the Rotter Internal-External Scale: Belief in a difficult world, a just world, a predictable world and a politically responsive world. *Journal of Personality and Social Psychology*, 29(3), 381 – 391.

- De Jager, W. (1987). *Locus of control and scholastic achievement in coloured high school pupils*. Ongepubliseerde meesterstesis, Universiteit van Port Elizabeth.
- Echohawk, M., & Parsons, O.A. (1977). Leadership versus behavioural problems and belief in personal control among American Indian youth. *Journal of Social Psychology, 102*, 47 – 54.
- Eisenberg, N., Miller, P.A., Shell, R., McNalley, S., & Shea, C. (1991). Prosocial development in adolescence: A Longitudinal Study. *Developmental Psychology, 27*, 849 – 857.
- Fleisher, W.P., Kristjanson, C., Bourgeois-Law, G., & Magwood, B. (2003) Pilot study of the Defining Issues Test. *Canadian Medical Association Journal, 169 (11)*, 1145 – 1146.
- Gardner, H. (1982). *Developmental psychology. An introduction (2nd ed.)*. Boston: Little, Brown.
- Gibson, J.T. (1978). *Growing up: A study of children*. Massachusetts: Addison-Wesley.
- Gordon, D.A. (1977). Childrens' beliefs in internal-external control and self-esteem as related to academic achievement. *Journal of Personality Assessment, 41(4)*, 383 – 386.
- Gordon, D.A., James, R.H., & Short, N.L. (1977). Task persistence and locus of control in elementary school children. *Child development, 48*, 1716 - 1719.
- Graham, D. (1972). *Moral learning and development, theory and research*. New York: Wiley en Sons.
- Guthrie, K. H. (1985). Locus of control and field independence – dependence as factors in the development of moral judgement. *Journal of Genetic Psychology, 146*, 13 – 16.

- Haan, N., Smith, M.B., & Black, J. (1968). Political, family and personality correlates of adolescent moral judgement. *Journal of Personality and Social Psychology*, 10, 183 – 201.
- Haviv, S., & Leman P,J. (2002). Moral decision-making in real life: factors affecting moral orientation and behaviour justification. *Journal of Moral Education*, 31 (2), 121 – 139.
- Hawley, P.H., (2003). Strategies of control, aggression, and morality in preschoolers: An evolutionary perspective. *Journal of Experimental Child Psychology*, 85, 213 – 235.
- Hendriks, T.M. (1985). *Locus of control, personality and self-esteem: A comparison between cohabitiing and married woman*. Ongepubliseerde meesterstesis, Universiteit van Port Elizabeth.
- Henry, S.E. (2001). What happens when we use Kohlberg? His troubling functionalism and the potential of pragmatism. *Educational Theory*, 51 (3) 259 – 276.
- Heyns, P.M. (1978). *Die klassifikasie van jeugoortreders*. Ongepubliseerde doktrale proefskrif, Universiteit van Stellenbosch.
- Hoffman, M.L. (1988). Development of Moral Thought, Feeling and Behaviour. In E.M. Hetherington, & R.D. Parke (Eds.), *Contemporary Readings in Child Psychology* (pp 564 – 574). McGraw-Hill Book Company.
- Holstein, C. (1976). Irreversible, stepwise sequence in development of moral judgement. A longitudinal study of males and females. *Child Development*, 47, 51 – 61.
- James, W.H. (1957). *Internal versus external control of reinforcement as a basic variable in learning theory*. Unpublished doctoral dissertation. Ohio State University.

James, W.H., & Rotter, J.B. (1958). Partial and 100% reinforcement under chance and skill conditions. *Journal of Experimental Psychology*, 55, 397 – 403.

Joe, V.C. (1971). Review of the internal – external control construct as a personality variable. *Psychological Reports*, 28, 619 – 640.

Johnson, C. D., & Gormly, J. (1972). Academic cheating: The contribution of sex, personality and situational variables. *Developmental Psychology*, 6, 320 – 325.

Kelly, F.D. (2002). The effects of locus of control, gender, and grade upon children's preference for praise of encouragement. *The Journal of Individual Psychology*, 58 (2), 197 – 207.

King, P.M., & Mayhew, M.J. (2002). Moral judgement development in higher education: Insights from the Defining Issues Test. *Journal of Moral Education*, 31 (3), 247 – 270).

Kohlberg, L. (1964). Development of moral character and moral ideology. In M. L. Hoffman, & L.W. Hoffman (Eds.), *Review of child development research* (Vol. 1) (pp. 165 - 176). New York: Russel Sage Foundation.

Kohlberg, L. (1966). A Cognitive-Developmental Analysis of Sex-Role concepts and Attitudes. In E. Maccoby (Ed.), *The development of Sex differences* (pp. 221 – 237). Standford: Stanford University Press.

Kohlberg, L. (1969). Stage and sequence: The cognitive-developmental approach to socialization. In D. Goslin (Ed.), *Handbook of socialization, theory and research* (pp. 148 – 164). New York: Rand McNally and Company.

Kohlberg, L. (1976). Moral stages and moralization: The cognitive developmental approach. In T. Lickona, (Ed.), *Moral Development and Behaviour: Theory, Research and Social Issues* (pp. 265 – 274). New York: Holt, Rinehart and Winston.

- Kohlberg, L. (1978). Revision in the theory and practice of moral development. In W. Damon (Ed.), *Moral development: New directions for child development* (pp. 68 – 72). San Francisco: Jossey Bass.
- Kurtines, W.M., & Gewirtz, J.L. (1984). *Morality, moral behaviour, and moral development*. New York: John Wiley and Sons.
- Lambert, N., Turiel, E., & Windmiller, M. (1980). *Moral development and socialization*. Boston: Allyn and Bacon, Inc.
- Lao, R.C. (1974). The developmental trend of the locus of control. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 1, 348 – 350.
- Lefcourt, H.M. (1976). *Locus of control: Current trends in theory and research*. New Jersey: Lawrence Erlbaum.
- Lickona, T. (1976). *Moral development and behaviour: Theory, research and social issues*. New York: Holt Rinehart and Winston.
- Lockwood, J. (1975). Values clarification. *Teachers College Record*, 77 (1), 35 – 50.
- Lourenco, O., (2003). Making sense of Turiel's dispute with Kohlberg: the case of the child's moral competence. *New Ideas in Psychology*, 21, 43 – 68.
- Louw, D.A., Gerdes, L.C., & Meyer, W.F. (1985). *Menslike ontwikkeling*, Pretoria: Haum.
- Möller, A.T. (1987). *Persoonlikheidsielkunde*. Durban: Butterworth
- Murk, D.A., & Addleman, J.A. (1992). Relations among moral reasoning, locus of control, and demographic variables among college students. *Psychological Reports*, 70, 467 – 476.

- Nowicki, S., & Strickland, B.R. (1973). A locus of control Scale for Children. *Journal of Consulting and Clinical Psychology, 40* (1), 148 – 154.
- Otten, M. (1977). Inventory and expressive measures of locus of control and academic performance: A 5-year outcome study. *Journal of Personality Assessment, 41* (6), 644 – 649.
- Phares, E.J. (1957). Expectancy changes in skill and chance situations. *Journal of Abnormal and Social Psychology, 54*, 339 – 342.
- Phares, E.J. (1976). *Locus of control in personality*. Morristown, NJ: General Learning Press.
- Piaget, J. (1965). *The moral judgement of the child*. New York: Free Press.
- Plug, C., Meyer, W.F., Louw, D.A., & Gouws, L.A. (1987). *Psigologie woordeboek*. Johannesburg: McGraw-Hill.
- Power, F.C., Higgins, A., & Kohlberg, L. (1989). *Lawrence Kohlberg's approach to moral education*. New York: Columbia University Press.
- Reimer, J., Paolitto, D.P., & Hersh, R.H. (1983). Promoting moral growth: From Piaget to Kohlberg. New York: Longman.
- Rest, J., Turiel, E., & Kohlberg, L. (1969). Relations between level of moral judgement and preference and comprehension of the moral judgement of others. *Journal of Personality, 37*, 225 – 252.
- Riordan, Z.V.A. (1978). *Locus of control in South Africa: A cross-ethnic study*. Ongepubliseerde doktorsproefskrif, Universiteit van Port Elizabeth.
- Robinson, J.P., & Shaver, P.R. (1973). *Measures of social psychological attitudes*. Michigan: Institute for Social Research.

- Rogers, G. (2002). Rethinking moral growth in college and beyond. *Journal of Moral Education*, 31 (3), 325 – 338.
- Rosen, H. (1980). *The Development of sociomoral knowledge: A cognitive-structural approach*. New York: Columbia University Press.
- Rotter, J.B. (1954). *Social learning and clinical psychology*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Rotter, J.B. (1960). Some implications of a social learning theory for the prediction of goal directed behaviour from testing procedures. *Psychological Review*, 67, 301 – 316.
- Rotter, J.B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological monograph*, 80, (1, Whole No. 709).
- Rotter, J.B. (1975). Some problems and misconceptions related to the construct of internal versus external control of reinforcement. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 43, 56 – 67.
- Rotter, J. B., Chance, J.E., & Phares, E.J. (1972). *Applications of a social learning theory of personality*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Rotter, J.B., Liverant, S., & Crowne, D.P. (1961). The growth and extinction of expectancies in chance controlled and skilled tests. *Journal of Psychology*, 52, 598 – 604.
- Rotter, J.B., Seeman, M., & Liverant, S. (1962). Internal versus external control of reinforcements: A major variable in behaviour theory. In N.F. Washburne (Ed.). *Decisions, values and groups* (pp. 124 – 136). London: Pergamon Press.\

- Santiago, J.H., & Tarantino, S.J. (2002) Individualism and collectivism: Cultural orientation in locus of control and moral attribution under conditions of social change. *Psychological Reports, 91*, 1155 – 1168.
- Schoeman, D.G. (1986). *Die verband tussen oueropvoedingstyle waaraan 'n groep Afrikaanssprekende, eerstejaarstudente blootgestel is en hul stadium van morele ontwikkeling*. Ongepubliseerde meesterstesis, Universiteit van Stellenbosch.
- Smit, G.J. (1985). *Psigometrika*. Pretoria: HAUM.
- Snyman, E.E. (1980). *Die evaluering van 'n Afrikaanse vorm van die Defining Issues Test as meetinstrument vir die bepaling van die vlak van morele gedrag*. Ongepubliseerde meesterstesis, Universiteit van Stellenbosch.
- Taylor, T.R. (1978). The construction of an objective method of assessing morality and the testing of Kohlberg's hierarchical theory. *Psychologia Africana, 17* (3), 169 – 200.
- Tomlinson-Keasey, C., & Keasey, C.B. (1974). The mediating role of cognitive development in moral judgement. *Child Development, 45*, 291 – 298.
- Trevino, L.K., & Youngblood, S.A. (1990). Bad apples in bad barrels: A causal analysis of ethical decision making behaviour. *Journal of Applied Psychology, 75* (4), 378 – 385.
- Turiel, E. (1975). The development of social concepts. In D. De Palma, & J. Foley (Eds.), *Moral development* (123 – 145). Hillsdale, N.J.: Lawrence Erlbaum Associates.
- Wehmeyer, M.L. (1993). Gender differences in locus of control scores for students with learning disabilities. *Perceptual and Motor Skills, 77*, 359 – 366.

Williams, N., & Williams, S. (1970). *The moral development of children*. London: Macmillan and Co Ltd.

BYLAE A

BIOGRAFIESE VRAELYS

Verskaf asseblief die volgende gegewens volledig:

1. Volle name en van: _____
2. Telefoonnommer: _____
3. Geboortedatum: _____
4. Ouderdom: _____
5. Geslag: _____
6. Naam van skool: _____
7. Huidige vakke: _____

8. Huidige beroep van vader: _____
9. Huidige beroep van moeder: _____
10. Is u vader oorlede? Ja/Nee
11. Is u moeder oorlede? Ja/Nee